

Kimmo Penttilä

KOHTAAMISEN ESTETIIKKA

- Draama opetusmenetelmänä hoitoalan opinnoissa

Opinnäytetyö

CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU

Esittävän taiteen koulutusohjelma

Lokakuu 2012

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Hyvinvoinnin ja kulttuurin yksikkö	Aika Lokakuu 2012	Tekijä Kimmo Penttilä
Koulutusohjelma Esittävä taide		
Työn nimi KOHTAAMISEN ESTETIIKKA – Draama opetusmenetelmänä hoitoalan opinnoissa		
Työn ohjaaja Raisa Ekoluoma	Sivumäärä 37 + 6	
Työelämäohjaaja Sanna Heikkinen		
<p>Tässä opinnäytteessä kuvataan Kajaanin ammattikorkeakoulun ja Kajaanin ammattiopiston sosiaali- ja terveydenhuollon opiskelijoille pidettyjä yleisötyöpajoja, niiden suunnittelua, toteutusta ja soveltuvuutta osaksi sosiaali- ja terveysalan opintoja. Yleisötyöpajat olivat osa Oulun läänin aluetatterin Paha Lapsi teatteriesitystä. Opinnäyte on hankkeistettu. Työpajat toteutettiin maaliskuuhun 2012.</p> <p>Opinnäytteen tekijä ohjasi yhteensä neljä kolmen tunnin mittaista ennakkotyöpajaa ja neljä puolentoista tunnin mittaista jälkityöpajaa. Työpajojen aiheena oli tukeminen, sekä auttajan identiteetti. Työpajat koostuivat kehollisista yksin ja pareittain tehtävistä harjoitteista, ryhmän yhteisestä reflektiosta, sekä patsastyöskentelystä. Opinnäytteessä kuvataan ja reflektoidaan näitä oppimiskokemuksia. Työssä tarkastellaan myös draaman soveltuvuutta osaksi sosiaali- ja terveysalan koulutusta, kuinka draama toimintaympäristönä voisi edesauttaa oppimisen ja tiedon liittämistä käytännön työelämän tilanteisiin. Opinnäytteen tarkoitus on myös kehittää palvelutoimintamallia Kajaanin Kaupunginteatterin ja sosiaali- ja terveysalan oppilaitosten välille.</p> <p>Tämä tutkimus on laadullinen tapaustutkimus. Tutkimusaineistona ovat työpajasuunnitelmat, tekijän työpäiväkirja, jota hän kirjoitti työpajojen aikana ja niiden jälkeen. Työpäiväkirja koostuu tekijän omista havainnoista, osallistujien huomioista, sekä työelämäohjaajan palautteesta. Aineistoa on kerätty myös palautelomakkeilla sekä osallistujilta että heidän opettajiltaan. Aineiston analyysin perusteella voidaan todeta, että esitys ja työpajat sopivat teemoiltaan ja opetusmenetelmältään hoitotyön opintoihin. Työpajat vahvistivat tekijän näkemystä siitä, että draamalliset oppimismenetelmät hoitotyön opinnoissa mahdollistavat teoreettisen tiedon soveltamista käytäntöön.</p>		
Asiasanat Dialoginen kohtaaminen, kokemuksellinen oppiminen, esteettinen hoitotyö, patsastyöskentely, yleisötyöpaja		

ABSTRACT

CENTRIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES Unit of Health, Welfare and Culture	Date October 2012	Author Kimmo Penttilä
Degree programme Performing Arts		
Name of thesis AESTHETICS OF ENCOUNTER - Drama as an educational tool in nursing studies		
Instructor Raisa Ekoluoma	Pages 37 + 6	
Supervisor Sanna Heikkinen		
<p>This thesis describes the planning, implementation and applicability of audience education workshops aimed for the social and health care students of Kajaani University of Applied Sciences and Kainuu Vocational College as a part of their studies. The workshops were a part of Oulu regional theatre's play called Paha Lapsi. This thesis is project-based. The workshops were conducted during March and April in 2012.</p> <p>The author of this thesis directed a total of four pre-workshops that lasted for three hours and four post-workshops that lasted for one and a half hours for each of the groups. The workshop themes were supporting (the other) and the identity of the helper. The workshops consisted of bodily exercises done individually and in pairs, group reflection and image theatre exercises. These learning experiences are described and reflected in this thesis. The applicability of drama as a part of social and health care studies is also examined in this work, how drama as a work environment could help relate learning and knowledge to practical working life situations. The purpose of this thesis was also to develop a service design between Kajaani City Theatre and the schools of social and health care.</p> <p>This was a qualitative case study. The research material was the author's workshop plans and work diary, which he wrote during and after the workshops. The work diary consists of the author's own observations and feedback given by the participants. Research material was also gathered with questionnaires both from participants and their teachers. Based on the analysis of the research material it can be concluded that the play and workshops fitted thematically and as a teaching method in nursing studies. Workshops strengthened the author's view on using drama as educational tool to enable the application of theoretical knowledge to praxis.</p>		
Key Words Audience education, aesthetic nursing, dialogical encounter, experiential learning image theatre		

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 KÄSITTEET	3
2.1 Yleisötyöpaja.....	3
2.2 Dialoginen kohtaaminen	4
2.3 Patsastyöskentely	4
2.4 Kokemuksellinen oppiminen	5
2.5 Esteettinen hoitotyö	6
3 PAHA LAPSI	9
4 TYÖPAJAT HAHMOTTUVAT	11
4.1 Kohderyhmänä sosiaali- ja terveysalan opiskelijat	11
4.2 Yleisötyöpajojen teeman valinta	12
4.3 Tavoitteet.....	13
5 TYÖPAJOJEN SUUNNITTELU	14
5.1 Ennakkotyöpajan rakenne	14
5.2 Jälkityöpajan rakenne	17
6 TYÖPAJAT KOULUISSA	19
6.1 Kajaanin ammattikorkeakoulun terveydenhoitajaopiskelijat 3. vsk.	19
6.2 Kajaanin ammattikorkeakoulun lasten ja nuorten terveydenhoitaja-... opiskelijat, sekä mielenterveystyöhön suuntautuvat 3. vsk.	22
6.3 Kainuun ammattiopiston lähihoitajaopiskelijat 3. vsk.....	24
6.4 Kainuun ammattiopiston lähihoitajaopiskelijat 1. & 2. vsk.	26
7 ESITYKSEN JA TYÖPAJOJEN SOVELTUVUUS KOHDERYHMILLE	30
7.1 Palaute ryhmiltä	30
7.2 Oma reflektio.....	32
8 POHDINTA	35
LÄHTEET	36
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Opintojeni aikana suhteeni soveltavaan ja osallistavaan teatteriin on syventynyt ja koen teatterin soveltavat menetelmät itselleni läheisemmäksi, kuin esittävän teatterin. Mitä enemmän kokemukseni on karttunut soveltavasta teatterista, sitä enemmän olen vakuuttunut sen voimasta toimia ihmisiä yhteen kokoavana, yhdistävänä ja kasvattavana, oppimisen mahdollisuutena. Draama opetusmenetelmänä kiinnostaa minua sen toiminnallisen ja kokemuksellisen luonteen vuoksi. Uskon, että kokemuksen kautta tapahtuva oppiminen auttaa tiedon jäsentelyssä ja tekee opituista asioista osan elämää, teoreettisesta tiedosta elävää. Se mahdollistaa jokaisen oppijan ottaa itse vastuu omasta oppimisestaan, se kannustaa kriittiseen ajatteluun. Draamallisiin harjoitteisiin vahvasti kuuluva itsensä ilmaisu vahvistaa itseluottamusta ja rohkeutta tuoda itsensä, omat mielipiteensä esiin. Draaman pitäisi olla osa nykyisen koulusysteemin opetusmenetelmiä.

Päädyin tekemään opinnäytteeni Oulun läänin aluetatterille, jossa esitys Paha lapsi puhutteli minua aiheillaan ja koskettavalla, todenmukaisella kasvutarinalla. Yleisötyöpajat tähän esitykseen liittyen tuntuivat tarpeellisilta, koska esitys itsessään sisältää opettavaisia elementtejä, se on suorapuheinen ja kaunistelematon kertomus, joka ei tarjoa valmiita vastauksia. Aluetatterin tuottaja Sanna Heikkinen ehdotti työpajojen kohderyhmäksi sosiaali- ja terveysalan opiskelijoita, koska näytelmän aihe maailma koskettaa heidän työtään. Mielestäni draama työkaluna sopi hyvin täydentämään heidän opintojaan. Tein päätöksen nostaa ennakkopajan teemaksi tukemisen, vaikka kyseinen teema ei ole näytelmän pääteema, ajattelin sen sopivan hoitoalan opiskelijoille. Halusin antaa heille mahdollisuuden pohtia omaa auttajan rooliaan tukemisen kautta. Purkutyöpajan tarkoitus oli näytelmän herättämien ajatusten ja tunteiden yhteinen käsitteleminen.

Tavoitteeni oli kehittää palvelutoimintamallia Kajaanin Kaupunginteatterin ja sosiaali- ja terveysalan oppilaitosten välille, sekä tutkia kuinka draamallisten

oppimismenetelmien avulla sosiaali- ja terveysalan opiskelijat voivat tutkia omaa auttajan identiteettiään ja auttamisen etiikkaa tukemisen teeman kautta.

Tutkimukseni on laadullinen tapaustutkimus. Laadulliselle tapaustutkimukselle on ominaista, että tutkija pyrkii vuorovaikutukseen ja tätä kautta ymmärtämään tutkittavaa ilmiötä, siihen osallistuneiden ihmisten näkökulmia ja kokemuksia. Raportti on tutkijan tulkinta tapahtumasta. Tapaustutkimus käyttää monilla eri tavoilla hankittua, monipuolista tietoa analysoimaan tiettyä nykyistä tapahtumaa tai toimintaa tietyssä rajatussa ympäristössä. (Virtuaali ammattikorkeakoulu 2007: Yin 1987) Tässä työssä tutkin kehittämieni työpajojen soveltuvuutta osaksi hoitoalan opintoja. Keräsin tietoa palautelomakkeilla ja havaintoja tehden.

Tutkimusmateriaalina käytän omaa työpäiväkirjaani ja työpajoista saamani palautetta. Peilaan työpajoista saamiani kokemuksia draamatyöskentelystä hoitoalan opinnoissa Annukka Häkämiehen akateemiseen väitöskirjaan Metodilla on merkitys – muodolla on mieli, draamatyöskentely mielenterveyshoitotyön ammattikorkeakouluopinnoissa. Ajatuksiani kokemuksellisesta oppimisesta tukevat Hannu Heikkisen teokset Vakava Leikillisuus – draamakasvatusta opettajille ja Draama kasvatus – opetusta, taidetta, tutkimista! Auttajan identiteettiä ja esteettistä hoitotyötä tutkiessani suurena apuna ovat olleet Katie Erikssonin Caritas-idea, Tommy Hellstenin Ihminen tavattavissa ja Martti Lindqvistin Auttajan varjo.

2 KÄSITTEET

2.1 Yleisötyöpaja

Yleisötyöpajan tarkoitus on perehdyttää katsojaa teatterilaitokseen, sen käytänteisiin, sekä esityksiin, esitysten kieleen, kyseessä olevaan näytelmään ja sen teemaan, aiheisiin, sekä todellisuuteen. Yleisötyöpajat voidaan mieltää draamakasvatukseksi, mutta myös markkinoinniksi. Yleisötyöpajat liitetään osaksi teatterin ohjelmistossa meneillään olevia esityksiä. Ne pyrkivät syventämään katsomiskokemusta työpajoissa käytettävien draamallisten harjoitteiden avulla. Esityskokemusta edeltävä työpaja antaa katsojalle avaimia näytelmän maailmaan, valmistele katsojaa sen aiheisiin ja todellisuuteen. Esityskokemusta seuraava työpaja antaa mahdollisuuden esityksen herättämien ajatusten ja tunteiden jakamiselle ja yhteiselle purkamiselle, syventää teemoja ja tuo ne osaksi todellisuutta, etteivät ne jää ainoastaan fiktiiviseen maailmaan.

Näen yleisötyöpajoissa mahdollisuuden oppimiseen. Pedagogiset lähtökohdat draamaprosessissa painottavat tiedon rakentumista yhteisen kokemuksellisen prosessin kautta ja korostavat kokemuksen käsitteellistämistä ja jakamista (Ventola & Renlund 2005, 61). Suunnitellessani yleisötyöpajoja pyrin ottamaan huomioon kohderyhmieni luonteet, muun muassa valitessani työpajojen teemaa ja harjoitteita. Halusin luoda työpajoihin toimintaympäristön, jossa olisi mahdollista käsitellä esityksen nostattamia ajatuksia ja tunteita, sekä harjoitteiden tuottamaa, kokemuksista syntynyttä tietoa. Koin tärkeäksi, että opiskelijat saavat yhdistää ammatillista osaamistaan esitys- ja työpajakokemukseen. Ajatuksena oli, että minä tarjoan raamit työskentelylle ja ryhmäläiset tuottavat yhdessä sisällön omista tarpeistaan lähtöisin. Tällä tavoin pyrin dialogiseen kohtaamiseen kohderyhmieni kanssa.

2.2 Dialoginen kohtaaminen

Dialoginen kohtaaminen on tasavertaista kohtaamista ihmisten välillä, jossa osapuolet näkevät toisensa samanarvoisina, kuuntelevat ja kunnioittavat toisiaan mielipide-eroista huolimatta. He hyväksyvät toistensa erilaiset lähestymistavat ja ovat tietoisia siitä, että jokainen lähestyy asiaa oman elämäntilanteensa, kokemuksensa, tietonsa ja arvojensa kautta. (Ventola & Renlund 2005, 37) Pysin lähestymään osallistujia tasavertaisina purkamalla perinteisen opettaja-oppilas auktoriteetti asetelman, jossa minulla ohjaajana olisi enemmän tietoa, kuin osallistujilla. Otin huomioon jokaisen osallistujan ja heidän kokemuksensa, sekä mielipiteensä arvottamatta niitä. Lindqvistin mukaan hoitotyö, kuten muikin auttamistyö, on dialogista vuorovaikuttamista, sillä auttajan on päästävä henkilökohtaiseen vuorovaikutussuhteeseen autettavan kanssa ymmärtääkseen tämän ongelmaa ja voidakseen auttaa (Lindqvist 1990, 47).

Autettavan ja auttajan kohtaaminen edellyttää pysähtymistä kuuntelemaan ja levollista läsnäoloa. Jotta ihminen voi todella kohdata toisen ihmisen, hänen on oltava läsnä nykyhetkessä. Kohtaamistapahtumaan purkautuu luovuutta, kun tilannetta ei pyritä kontrolloimaan tai hallitsemaan, vaan suostutaan olemaan avuttomia, hätäntymättä siitä. Kohtaaminen on luova prosessi, jonne mennään sisälle ilman etukäteissuunnitelmaa (Hellsten 2001, 49- 50). Draamallisessa työskentelyssä ei ole oikeaa tai väärää tapaa osallistua. Haluan ohjaajana jakaa vastuun työskentelystä osallistujien kesken, jolloin jokaisella osallistujalla on vastuu työskentelyn sisällöstä, sekä osallistumisensa tasosta ja tavasta.

2.3 Patsastyöskentely

Käytin työpajoissani image theatre:n menetelmää, jonka käännän työssäni ”patsastyöskentelyksi”. Menetelmän on kehittänyt Brasilialainen Augusto Boal, joka tunnetaan myös sorrettujen teatterin kehittäjänä. Patsailla voidaan kuvata käsiteltävää aihetta abstraktisti tai konkreettisesti. Osallistujat muodostavat omalla kehollaan patsaita, joissa käsiteltävä aihe kiteytyy. Samasta aiheesta voidaan tehdä useita eri patsaita, jolloin aiheeseen saadaan vaihtoehtoisia näkökulmia.

Patsasta katsottaessa, siitä tehdään ensin havaintoja ja sen jälkeen tulkintoja, joita käydään läpi yhdessä keskustellen. (Ventola & Renlund 2005, 68) Koen tämän menetelmän olevan helposti lähestyttävä kokemattomien esiintyjien kanssa.

Sen lisäksi, että patsaita katsotaan ja niistä tehdään havaintoja, sekä tulkintoja, niitä voidaan aktivoida eri menetelmin. Ohjaaja voi pyytää patsasta esimerkiksi kertomaan sisäisiä tunteitaan ääneen (sisäinen monologi) tai laittaa patsaan liikkeelle. Patsaiden aktivoiminen on keskustelun syventämistä. Aktivoiminen on kuin kysymys, johon osallistujat vastaavat toiminnalla. (Diamond 2007, 100)

2.4 Kokemuksellinen oppiminen

Draaman oppimiskäsitys perustuu pragmatismiin ja kokemukselliseen oppimiseen. Pragmatismien kokemuksellinen näkökulma laittaa ajatukset ja teorit käytännön testiin. Draamassa keskustelu, leikki, näytteleminen ja taiteellinen ilmaisu ovat tapoja tarkastella käsiteltävää aihetta. Aktiivinen toiminta, johon liittyy tarkkailu, suunnittelu ja harkinta, on olennaista. (Heikkinen 2005, 37: Asikainen 2003) Päämääränä on asioiden syvällisempi ja laajempi ymmärrys (Heikkinen 2005, 37).

Draaman maailmaa voi ajatella oppimisympäristönä, jossa keskeistä on oppijan omien ajatusprosessien aktiivisuus, sekä tiedon ja oppimisen liittäminen käytännön elämän tilanteisiin. Draamassa oppiminen tapahtuu siinä, missä fiktiivinen ja todellinen maailma kohtaavat. Se tarjoaa mahdollisuuden käsitellä sekä henkilökohtaisia että yhteisiä kysymyksiä turvallisella tavalla. Kun saa itse osallistua tekemällä, opittavat asiat jäävät myös paremmin mieleen. Draamassa voidaan päästä tilanteeseen, jossa järki ja tunnemaailma kohtaavat. Osallistujan kokemus voi olla niin vahva, ettei sen analysointi ole mahdollista, ennen kuin kokemuksen intensiivisyys alkaa hälvetä. Heti kokemuksen jälkeen jakaminen onkin tärkeämpää kuin analysointi, mutta myöhemmässä vaiheessa yhteinen reflektio opitun hahmottamisessa ja jäsentämisessä on tärkeää. Reflektio tarkoittaa oppimisen yhteydessä älyllistä ja tunteisiin liittyvää toimintaa, jossa yksilö tutkii kokemuksiaan ja tietojaan saavuttaakseen uuden ymmärtämisen tason. (Heikkinen 2004, 128-134)

Draamatyöskentelyssä ryhmällä on merkittävä asema. Sosiaalinen vuorovaikutus edistää yksilöllisiä ajatusprosesseja, jonka myötä uuden oppiminen, aikaisemman tiedon täydentyminen ja myös tietoisuus oman tietämyksen riittämättömyydestä on mahdollista. Oppiminen tapahtuu kokeilun kautta, asioita yhdistämällä ja oivaltamalla. (Heikkinen 2004, 130-132; Heikkinen 2005, 38) Heikkisen mukaan draamassa onkin tarkoitus luoda ”mahdollisuuksien tiloja”, joissa on tilaa tarkastella ja rakentaa uusia merkityksiä. (Heikkinen 2005, 36)

2.5 Esteettinen hoitotyö

Hoitoalan ammatillisessa opetuksessa taide kokemuksena, taitona ja esteettisenä elämyksenä saavat sisältöarvonsa ammattietiikasta, joka kytkeytyy hoitamisen kulttuuriin. Hoitamista voidaan tarkastella esteettisyyden näkökulmasta. (Häkämies 2007, 65)

Hoitaminen on luonteeltaan kauneuselämys, esteettinen ja henkinen ihmissuhde. (Eriksson 1987, 27)

Estetiikka kattaa ihmisen maailmasuhteen tärkeät suuntaviivat: varmuuden, luottamuksen, tarpeen ilmaista, ottaa kontaktia toisiin, kehittää itseään, sekä paljastaa jotain itsestään ja maailmasta yhteistä pohtimista varten. (Varto 2001, 13)

Sana estetiikka tulee kreikankielen sanasta aisthesis, aistisuus. Sillä viitataan ihmisen konkreettiseen, keholliseen suhteeseen maailman kanssa.

Aistisuus on maailman ihmiseen tunkeutumisen kohta: me olemme avoimia, haavoittuvia, usein vastustuskyvyttömiä aistisuudessa saamallemme maailmalle. (Varto 2001, 13)

Aistisuus on keskeinen tapa olla maailmassa. Ajatuksetkin voi poistaa tai siirtää, mutta aistisuus, ennen kuin osaamme torjua sitä, on jo päästänyt maailman meihin. (Varto 2001, 13) Tämä pätee myös ihmisten välisiin vuorovaikutustilanteisiin, me aistimme toisiamme koko ajan, kokonaisvaltaisesti. Vuorovaikutusta ei ole vain sanallinen viestintä ihmisten välillä, vaan kaikki mitä

ilmaisemme myös kehollamme ja ilmeillämme. Tästä tulisi kaikkien, etenkin ihmistyötä tekevien, olla tietoisia.

Draama kasvatuksessa ja yhteisöllisenä muotona ei noudata perinteisen teatteritaiteen esteettisiä vaatimuksia ja sitä on kritisoitu siitä, että taiteesta tulee väline (Ventola & Renlund 2005, 52). Draaman esteettisyys kuitenkin nousee taiteen lisäksi kasvatuksen ja hyvinvointityön esteettisistä arvoista (Ventola & Renlund 2005, 52; Eriksson 1987, Lindqvist 1985). Draama- ja hoitotilanteen rinnastuksessa syntyy mielenkiintoisia vertailukohtia. Draamatyöskentelyssä opiskelijat ovat kokijoina ja osallisina merkitystä kantavissa ja luovissa tapahtumissa. Draamatyöskentelyn yleinen tavoite hoitotyön ammatillisessa koulutuksessa on luoda esteettisiä kokemuksia, jotka mahdollistavat taitavaan hoitamiseen harjaantumisen. Ammattiin opiskelussa draama on siten käytännön estetiikkaa ja arjen taidetta. Draamatyöskentely ei lähde ihmisen rikkinäisyyden korostamisesta, vaan ihmisen kyvystä rikkinäisyydessäkin toimia voimavarojensa mukaan, se painottaa ihmisen eheyttä. Ehkä sen esteettisyys on ihmisyyden ja sen arvoituksen etsimistä. (Ventola & Renlund 2005, 52-53, Häkämies 2007, 64)

Kasvatus ja hoitotyö taiteena merkitsevät ajattelua taitavasta toiminnasta (Häkämies 2007, 64; Eriksson 1989, Kansanen 2004). Hoitaminen on harmonista kun se on esteettinen teko, harmonia kuvastuu mm. vartalon liikkeistä ja kasvojen ilmeistä. Esteettistä hoito on silloin, kun se palvelee jotain tarkoitusta. Hoitamisesta tulee sisällötöntä tekniikkaa, jos se on vain kanssakäymistä, joka ei liity minkäänlaiseen ihmissuhteeseen. Ihmissuhteessa ihmiset kohtaavat toisensa sellaisena kuin he ovat, rakkauden pohjalta. Jokainen aito ihmissuhde on voimanlähde, kasvumahdollisuus. Hoitamisen merkitys ihmissuhteena on suuri koska ihminen on siinä suhteessa toiseen juuri sellaisena kuin hän sillä hetkellä on. (Eriksson 1987, 27-30) Parhaimmillaan hoitotilanteessa tapahtuu dialoginen kohtaaminen, jossa osapuolet näkevät toisensa samanarvoisina, kuuntelevat ja kunnioittavat toisiaan.

Terveystieteiden ammattilaisille hoitaminen on ammatillinen ihmissuhde, jossa ei ole mahdollista, että toiseen kohdistuvat vaikuttamispyrkimykset olisivat täysin vastavuoroisia, vaan hoitajan asemassa vastuu on suurempi. On kuitenkin tärkeää

että potilas myöntää itselleen oikeuden hoidettavana olemiseen. On hänen vastuullaan päättää, mitä hän saamallaan avulla tekee. (Eriksson 1987, 30-31, Hellsten 2001, 88)

3 PAHA LAPSI

”Mua säälistää lapset, jotka leikkii puistossa. Niillon värikkäät kurahaalarit ja niitten vanhemmat opettaa, et ku oot vaan kiltti toisille, ni toisetki on sulle. Ku ne kasvaa isoiks, ne huomaa et niitä on kusetettu. Miks lapsille valehdellaan, et elämä on hyvä juttu, vaik aikuiset vaan sekoilee ja vetää viinaa ja hakkaa toisiaan.” (Krogerus 2011)

Paha Lapsi –esitys sai ensi-iltansa Kajaanin kaupunginteatterin pienellä näyttämöllä, Sissilinnassa 4.11.2011. Se on osa Oulun läänin alueteatterin ohjelmistoa ja näytöksiä on ollut teatteritilan lisäksi kiertueilla, mm. kouluissa.

Paha lapsi on särkyvän perheen tarina, joka kerrotaan pienen pojan, Eetu Lintusen, näkökulmasta. Eetun varhaisessa lapsuudessa kaikki on hyvin, kunnes äiti sairastuu alkoholismiin ja katoaa Eetun elämästä. Isä käy paljon töissä, Eetulle yksinäisyys on aluksi pelottavaa, mutta vähitellen siitä tulee turvapaikka. Eetusta tulee sulkeutunut, yksinäinen lapsi, joka ei kykene toistuvista huonoista kokemuksista johtuen enää luottamaan aikuisiin. Kun Eetun isän elämään ilmestyy uusi nainen, Eetu ei halua päästää enää ketään lähelleen. Äitipuoli ei löydä kontaktia sulkeutuneeseen lapseen ja alkaa vihata tätä. Hyvästä lapsesta tulee paha lapsi.

Esityksessä kuvataan vahvasti lapsen tunteita ja tarpeita, joita aikuiset eivät omien ongelmiansa vuoksi huomaa. Katsomossa eläytyy tarinaan lapsen näkökulmasta. Katsoja näkee kuinka paljon Eetu kaipaa läheisyyttä ja turvaa vanhemmiltaan, mutta tulee kerta toisensa jälkeen sivuutetuksi, tai väärin ymmärretyksi ja torjutuksi. Aikuiset eivät koskaan olleet läsnä Eetulle, kohtaamiset eivät olleet dialogisia. Esityksen voima syntyy tarinan todenmukaisuudesta. Jokaisella meistä on kokemusta tilanteista joissa emme tule kuulluksi tai nähdyksi.

Näytelmän aihe maailma sopii hoitotyön opintoihin oivallisesti. Jokaisen kohderyhmän koulutusohjelmaan kuuluu lasten ja nuorten hoitotyö, sekä psykologian opinnot. Esitys on ikkuna eroperheen arkeen, mutta se toimii myös hyvänä muistutuksena hoitajaopiskelijoille siitä, millainen tunteiden ja kokemusten

kirjo hoidettavalla voi olla mukanaan. Ihmisten elämäntilanteet ja ongelmat eivät ole mustavalkoisia, vaan niiden taustalla on sekä historian että nykyhetken vaikutus.

4 TYÖPAJAT HAHMOTTUVAT

Tässä luvussa käyn läpi kuinka päädyin työskentelemään sosiaali- ja terveysalan opiskelijoiden kanssa, miten draamallinen työskentely sopii mielestäni osaksi heidän opintojaan. Esittelen työpajojen tavoitteet ja suunnittelun, sekä kuvaan ennakko- ja purkutyöpajojen rakenteet.

4.1 Kohderyhmänä sosiaali- ja terveysalan opiskelijat

Aloitin työpajojen suunnittelun Oulun läänin alueteatterin tuottajan Sanna Heikkisen kanssa kahdenkeskisessä palaverissa pohtimalla yhdessä sopivia kohderyhmiä työpajoille. Heikkinen ehdotti kohderyhmäksi sosiaali- ja terveysalan opiskelijoita, koska näytelmän aihemaailma koskettaa heidän työtään. Tämä kohderyhmä tuntui alusta asti hyvältä, mielestäni draama työkaluna sopii hyvin täydentämään kyseisen kohderyhmän opintoja. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammatillisten ihmissuhdetaitojen saavuttamiseen ei riitä pelkästään tiedon hankinta, vaan opiskelun tulisi kohdistua ensisijaisesti ihmistenvälisiin suhteisiin ja tunnetaitoihin. Kasvun ihmissuhteisiin ajatellaan tapahtuvan aidoissa dialogisuhteissa itsetuntemuksen kautta, jolloin myös elämykset ja tunteet ovat olennaista sisältöä oppimisessa ja ne toimivat siltana asenteiden ja arvojen tunnistamisessa. (Häkämies 2007, 17)

Lähtiessäni suunnittelemaan työpajoja, ajattelin draamallisten harjoitteiden tuovan uudenlaisen ulottuvuuden hoitoalan opintoihin, vaikka en ollut etukäteen tutustunut työpajaryhmien opintosuunnitelmiin. Draamallisten harjoitteiden kautta opiskelijat pääsisivät tutkimaan omaa auttajan ja autettavan rooliaan, sekä niihin liittyviä asenteita, arvoja ja mielikuvia muutenkin kuin teoriassa. Draama menetelmien kokemuksellisessa luonteessa, omien kokemusten ja tunteiden jakaminen tulee osaksi oppimiskokemusta. Tämän ja yhteisen reflektion pohjalta osallistujat kehittävät vuorovaikutustaitojaan, tarkastelevat asenteitaan ja arvojaan, luovat näin perustaa dialogiselle kohtaamiselle.

Päätimme ryhtyä markkinoimaan esitys-työpajakokonaisuutta Kajaanin ammattikorkeakoulun sairaan- ja terveydenhoitaja opiskelijaryhmille, sekä Kainuun ammattiopiston hyvinvointialan opiskelijaryhmille. Heikkinen vastasi markkinoinnista kouluille. Työpajojen ajankohdaksi sovimme maaliskuun 2012 välisen ajan, sillä tammi- ja helmikuussa näytelmästä ei ollut juurikaan esityksiä Kajaanin Kaupunginteatterilla. Työpajoihin osallistuvien ryhmien suurin mahdollinen osallistujamäärä oli 25 henkeä. Ennakkotyöpajan kestoksi sovimme kolme tuntia, jälkityöpajan yksi ja puoli tuntia.

Molemmat koulut ilmoittivat Heikkiselle sähköpostin välityksellä kiinnostuksensa. Heikkinen antoi minulle koulujen yhteystiedot ja minä jatkoin neuvotteluja koulujen yhteyshenkilöiden kanssa. Kajaanin ammattikorkeakoululta mukaan ilmoittautui kaksi ryhmää: Terveydenhoitajaopiskelijoiden ryhmä, sekä lasten- ja nuorten ja mielenterveystyön sairaanhoitajaopiskelijoiden yhdistetty ryhmä. Kainuun ammattiopistolta mukaan ilmoittautui kaksi lähihoitajaopiskelijaryhmää.

4.2 Yleisötyöpajojen teeman valinta

Kaupunginteatterilla järjestettiin 19.11.2011 keskustelutilaisuus näytelmän aiheista. Mukana keskustelupaneelissa olivat Liisa Eloranta (lastenpsykiatrian erikoislääkäri), Markku Herrala (perheneuvolan tulosityksikön päällikkö), Saara-Lotta Hynynen (Ero-julkaisun toimittaja), Anna Krogerus (näytelmäkirjailija), Risto Lappeteläinen (psykologi), Puheenjohtajana toimi Kajaanin kaupungin sivistysjohtaja Mikko Saari. Olin paikalla kuuntelemassa ja kirjaamassa ylös paneelissa syntynyttä keskustelua. Teatteriesitys voi jo itsessään olla dialoginen ja osallistava, mutta kuten Paha Lapsi -näytelmän tiimoilta järjestetty keskustelutilaisuus osoittaa: Kajaanin Kaupunginteatteri haluaa olla mukana kantamassa vastuuta näytelmiensä jälkipyykistä. Minusta tuntui luontevalta nousta mukaan tuolle teatterin ja ympäröivän yhteisön välissä kulkevalle sillalle.

Tein päätöksen nostaa ennakkopajan teemaksi tukemisen, vaikka kyseinen teema ei ole näytelmän pääteema, ajattelin sen sopivan parhaiten terveysalan

opiskelijoille. Opiskelijat ovat valmistumassa ammattiauttajiksi ja tämän vuoksi halusin antaa heille mahdollisuuden pohtia omaa auttajan rooliaan tukemisen kautta. Valitsin lähteä tutkimaan tukemisen teemaa ryhmissä oman kehollisen tukipisteen tutkimisen, toisen ihmisen fyysisen tukemisen ja patsastyöskentelyn kautta. Ajattelin kehollisen lähestymistavan olevan osallistujille uusi ja siten tarjoavan uudenlaisen näkökulman tähän aiheeseen, sekä edesauttavan omien asenteiden ja tunteiden tunnistamista.

Jälkityöpajassa osallistujat saavat jakaa omakohtaisia kokemuksiaan näytelmästä, millaisia tunteita se herätti. Tarkoituksena on syventyä näytelmän aiheisiin, mistä näytelmä kertoi ja mitä todellisuuden ilmiöitä se sisälsi. Tämän lisäksi jälkityöpajassa pohditaan auttajan roolia, millaisia ominaisuuksia siihen liitetään.

4.3 Tavoitteet

”Mikään ei ole niin tärkeää kuin varmistaa oma hyvinvointinsa ennen kaikkea auttamista. Se on tärkeämpää kuin itse työ. Tai oikeastaan voi sanoa, että varsinainen työ on juuri sitä, että huolehtii omasta hyvinvoinnistaan. (...) Jos ohittaa omat tarpeensa ja tunteensa, oman itsensä, ei kovin pitkää kykene auttamaan toisia. Muutoin voimavarat ehtyvät ja ihminen alkaa antaa sellaista mitä hänellä ei ole.” (Tommy Hellsten 2001, 36)

1. Tavoite oli tutkia kuinka draamallisten oppimismenetelmien avulla opiskelijat voivat tutkia omaa auttajan identiteettiään ja auttamisen etiikkaa, tukemisen teeman kautta.
2. Luoda työpajaan tasavertainen ja luova ilmapiiri, jossa on mahdollista heittäytyä mukaan harjoitteisiin.
3. Havahduttaa osallistujia ajattelemaan suhdetta itseensä, toiseen ja tunnistamaan omia, sekä toisen voimavaroja.
4. Kehittää palvelutoimintamallia Kajaanin Kaupunginteatterin ja sosiaali- ja terveysalan oppilaitosten välille.

5 TYÖPAJOJEN SUUNNITTELU

Seuraavissa kappaleissa kerron yleisötyöpajojen suunnittelusta, mitä työtapoja valitsin ja miksi.

5.1 Ennakkotyöpajan rakenne

Ennakkotyöpaja rakentuu tukemisen teeman tutkimiseen. Halusin lähteä tutkimaan tukemista jokaisen osallistujan henkilökohtaisen kokemuksen kautta. Draaman tavoitteena on pysähtyä tarkastelemaan uudelleen omia asenteita ja arvoja (Ventola & Renlund 2005, 61: Mezirov 1995, Teerijoki 2003).

Heti alkuun pidettävistä esittelykierroksista ei välttämättä muista paljoa, sillä moni osallistujista saattaa jännittää omaa vuoroaan niin paljon, ettei pysty keskittymään muuhun. Ajattelin kuitenkin ryhmien olevan niin tuttuja keskenään ja ainoan vieraan ihmisen olevan minä itse, että voisin ottaa esittelyn jo alussa ennen muuta toimintaa. Esittely tapahtuu vastaamalla kysymyksiin: ”Kuka olet ja mistä tulet?” Vastaan omalla vuorollani näihin kysymyksiin ja kerron lisäksi omasta koulutuksestani ja opinnäytetyöstä. Esittelykierroksen tarkoitus on tutustuttaa osallistujia toisiinsa ja purkaa tällä tavoin jännitteitä. Esittelykierroksen päätteeksi jokainen osallistuja näyttää sen hetkisen energiatasonsa patsaalla (ks. LIITE 1). Harjoite on sekä patsastyöskentelyyn orientoimista, että oman tunnetilan tunnistamista ja liittyy näin asettamaani tavoitteeseen lisätä itsetuntemusta ja tunnistaa omia voimavaroja.

Esittelyn jälkeen sovimme yhdessä osallistujien kanssa työpajan säännöt, eli työtavat ja niihin liittyvät päämäärät, tavoitteet, työpajan aikataulun, sekä osallistumisen vapaaehtoisuuden. Näin teemme yhteisen draamasopimuksen (ks. LIITE 1), johon jokainen osallistuja sitoutuu. Heikkisen mukaan draamasopimus selkeyttää työskentelyä. Se osoittaa toveruuden oppilaiden ja opettajan välillä. Draamasopimus hälventää draaman salaperäisyyttä taiteen muotona ja oppimisprosessina, sekä auttaa mahdollisten ongelmien noustessa esiin. Kaikki

osallistujat sitoutuvat yhteiseen toimintaan draamasopimuksen kautta, tällä tavoin luodaan pohjaa luottamukselle yhteiseen tekemiseen ja draaman tapahtumiin. (Heikkinen 2004, 92) Vaikka työskentely on vapaaehtoista, ei työpajoissa voi olla täysin osallistumatta. Osallistujia ovat kaikki draamatyöpajassa läsnäolijat, eikä ulkopuolisia katsojia ole. Jokaisella ohjaajan ryhmälle ehdottamalla työmuodolla on tehtävänsä teeman tarkastelussa. (Ventola & Renlund 2005, 60)

Vaikka tukemisen taitoa voisi pohtia kielen kautta, sanallisesti järkeillen, katsoin hedelmällisemmäksi tutkia aihetta kehollisilla harjoitteilla. Häkämiehen mukaan oppimistilanteen edellytetään olevan tarpeeksi samankaltainen sen todellisuuden kanssa, johon opittua sovelletaan. Konkreettisen toiminnan opetustilanteissa tulisi tarjota analogisia oppimiskokemuksia tulevaan ammattiin. (Häkämies 2007, 17) Päätin lähteä tutkimaan tukemista yksin tehtävällä oman tukipisteen etsimisellä (ks. LIITE 1). Tässä harjoitteessa huomio keskitetään omaan kehoon ja sen liikkeisiin, sekä luonnollisen ryhdin kehittämiseen. Tavoitteena on kääntää katsetta sisäänpäin omaan kehoon, sen tuntemuksiin ja mahdollisuuksiin, tunnistaa näin mahdollisia tukkeumia, kipupisteitä, vireystilaa, tasapainoa ja sen ääripisteitä.

Oman tukipisteen etsinnästä on luonnollista jatkaa toisen tukemiseen. En halunnut pitää taukoa näiden harjoitteiden välillä, koska halusin muodostaa harjoitteista kokonaisuuden. Keskustelu harjoitteista nousseista tuntemuksista ja ajatuksista käytäisiin tämän harjoitteen päätteeksi. Pareittain tehtävä tukiliikeimprovisaatio (ks. LIITE 1) toimii perusteena oman tukipisteen ja tasapainon etsimiselle. Sitä kautta voi osoittaa itsestään huolehtimisen merkityksen hoitotyössä. Mitä parempi oma tasapaino on, sitä enemmän voi toisen painoa ottaa vastaan ja myös vaikeammassa asennoissa. Kun omaa hyvän tasapainon osaa myös tunnistaa toisen tasapainon ja asettaa oman kehonsa tueksi sen mukaisesti, eikä asennon ylläpitämiseen tarvitse käyttää ylimääräistä voimaa. Mielestäni harjoite toimii hyvänä esimerkkinä fyysisen ja psyykkisen tasapainon rinnastajana. Tiivistääksemme ja jäsentääksemme edellisten harjoitteiden pohjalta syntynyttä keskustelua luodaan yhdessä miellekartat tukemisesta ensin pienryhmissä, sitten yhdessä (ks. LIITE 1). Miellekartta toimii muistin tukena ja kokemuksesta nousseiden merkitysten jäsentäjänä. Sen lisäksi tarkoituksena on käyttää kartalle kirjattuja asioita aiheina tulevissa patsasharjoitteissa.

Seuraavaksi tehtävän mielipidejanan tarkoitus on herättää osallistujia ajattelemaan omaa kantaansa aiheeseen ja perustelemaan näkemyksensä (ks. LIITE 1). Työtilan poikki kulkevan mielipidejanan toisessa päässä on piste 'samaa mieltä', toisessa 'eri mieltä'. Ohjaaja esittää väitteitä ja osallistujat asettuvat janalle paikkaan, joka kuvastaa heidän mielipidettään väitteeseen. Esitettävät väitteet ovat tarkoituksella provosoivia, jotta ne herättävät erilaisia mielipiteitä ja tunteita. Jokaisen väittämän jälkeen annetaan mahdollisuus mielipiteiden esittämiseksi sekä sille, että omaa paikkaansa janalla voi vaihtaa, jos tuntee sittenkin olevan väärässä kohdassa. Mielipidejanan tarkoitus on myös valmistaa tulevaan patsastyöskentelyyn, jotta patsaskuvista tulisi mahdollisimman moniulotteisia ja todellisia.

Ennakkotyöpajan toinen puolisko pyhitetään täysin patsastyöskentelylle. Patsaat ringissä -harjoite tutustuttaa ihmiset kyseiseen menetelmään (ks. LIITE 1). Tämän harjoitteen kautta on helppo osoittaa patsaiden symbolinen merkitys abstraktien asioiden kuvaamisessa. Patsaan ei tarvitse olla vain realistinen kuvaus käsiteltävästä aiheesta, vaan se voi myös kuvastaa tekijän aiheeseen liittyviä mielikuvia, tunteita ja asenteita. Patsastyöskentely sisältää kaikista työpajojen harjoitteista eniten esiintymisen elementtejä ja vaatii siksi luottamusta ja turvaa, koska osallistujat joutuvat muiden katseiden alaisiksi ja arvioinnin kohteeksi. Tämän vuoksi ringissä tehtävät patsaat ovat hyvä tapa aloittaa patsastyöskentely, sillä tässä harjoitteessa kaikki tekevät patsaansa yhtä aikaa nopeasti ja suunnittelematta.

Patsaat ringissä -harjoitteesta jatketaan työskentelyä pareittain. Aiheet parin kanssa tehtäviin patsaisiin otetaan aiemmin tehdystä yhteisestä miellekartasta. Täydennettävät patsaat -harjoitteen tarkoitus on syventää patsastyöskentelyä tuottamaan kuvia, jotka syntyvät yhteisesti, yhdessä toimien (ks. LIITE 1). Painotus on omassa reagoinnissa toisen luomaan patsaaseen ja siinä, että käyttää sitä hyväksi yhteisen patsaan luomiseen. Patsaissa näkyy sekä yksilön oma näkökulma että kahden ihmisen näkökulmien muodostama vuoropuhelu ja yhteinen näkökulma aiheeseen. Tässä piilee harjoitteen mielenkiinto: Kyky luoda uusia näkökulmia yhdessä. Mikäli tilassa vallitsee kuuntelemisen ja läsnäolon

ilmapiiri, sekä tarvittava luottamus, toteutuu harjoitteessa dialoginen kohtaaminen ja kaikelle taiteelliselle työlle ominainen flow (virtaamisen tila).

Patsastyöskentely huipentuu patsaisiin pienryhmissä (ks. LIITE 1). Osallistujat jaetaan pienryhmiin. Jokainen pienryhmä luo oman patsaskuvaelmansa samasta aiheesta. Kaikki patsaskuvaelmat katsotaan yhdessä läpi havainnoiden ja kommentoiden. Tämän jälkeen, mikäli aikaa riittää, aktivoidaan useampaa patsaskuvaelmaa tai sitten ryhmä valitsee äänestämällä mielenkiintoisimman jatkotyöstöön. Patsaiden aktivointi on ryhmän dialogin syventämistä (Diamond 2007, 100). Jokainen aktivointitekniikka on oma kysymyksensä. Esimerkiksi kuuma tuoli -tekniikan avulla voidaan kysyä patsaassa olevilta hahmoilta heidän elämästään, menneisyydestä, nykyhetkestä ja tulevaisuuden toiveista.

Työpajan purku tapahtuu siten, että jokainen osallistuja menee tilassa kohtaan missä tunsikin kokeneensa jotain merkityksellistä työpajan aikana (ks. LIITE 1). Kaikkien tulee perustella ääneen oma paikkansa tilassa. Lisäksi haluan antaa ryhmäläisille lahjana työpajan päätteeksi loppurentoutuksen. Rentoutuksen tarkoituksena on päästää irti työpajan aikana kertyneistä mahdollisista jännitteistä ja vahvistaa ryhmän yhteen kuuluvuutta. Olen itse kokenut yhteislaulun hyvin rentouttavana ja ryhmää vahvistavana. Tämän vuoksi opetan osallistujille oppimani afrikkalaisen kehtolaulun, jota laulamme piirissä.

5.2 Jälkityöpajan rakenne

Jälkityöpaja aloitetaan draamasopimuksen nopealla kertauksella, sekä lyhyellä kommentointikierröksellä siitä, millaisia tunteita näytelmä on herättänyt (ks. LIITE 2). Jälkityöpajan kesto on vain yksi ja puolituntia ja on luonteeltaan enemmän keskustelevalta. Ennakkotyöpajassa työskennellään enemmän kehollisten harjoitteiden parissa, avataan aisteja ja opitaan kokemuksien kautta. Näytelmä on ikkuna rikkoutuvan perheen arkeen, etenkin lapsen näkökulmasta. Jälkityöpajassa avataan noita kokemuksia ja pohditaan yhdessä mistä näytelmä kertoi ja mihin laajempaan todellisuuden ilmiöön se liittyy, millaista tukemista näytelmässä oli, sekä luodaan hoitajan ammatin eettistä ohjenuoraa. Jatkaakseni ennakkotyöpajan

kehollisella linjalla, koko ryhmä näyttää oman energiatasonsa patsaana. Herättelevänä ja lämmittelevänä leikkinä on Pommi ja Kilpi, joka sopii mielestäni näytelmään (ks. LIITE 2).

Päästäksemme näytelmän aiheiden käsittelyyn inventoimme ensin näytelmässä olleet hahmot. Tämän jälkeen luomme yhdessä miellekartan jolle kirjaamme näytelmän aiheet yhteisesti. Näistä aiheista valitaan edelleen kolme ryhmän mielestä tärkeintä, joita tutkitaan tarkemmin (ks. LIITE 2). Tätä kautta pääsemme avaamaan hahmojen suhteita, motiiveja (jotka ajavat hahmoa toimintaan) ja tunteita. Esimerkiksi yksi näytelmän tärkeimmistä aiheista voisi olla alkoholismi. Miten alkoholismi näyttäytyi näytelmässä? Kuka joi ja miksi, ketkä kärsivät juomisesta ja miten se vaikutti hahmojen välisiin suhteisiin? Tällä tavalla näytelmän käsittely ei jää vain omien tulkintojen ja tunteiden varaan.

Keskustelun jälkeen palaamme patsastyöskentelyyn. Valitsemme kolmesta tärkeimmästä aiheesta yhden tulevien patsaiden aiheeksi. Patsaat rakennetaan jälleen pienryhmissä. Patsaat katsotaan läpi ja mikäli aikaa on tarpeeksi, voidaan jokaista patsasta aktivoida (ks. LIITE 2). Vaihtoehtoisesti rakennamme yhden yhteisen patsaan aiheella Eetu Lintunen kymmenen vuoden päästä (ks. LIITE 2). Tämän kautta ryhmä pääsee miettimään miten Eetun tarina jatkuisi näytelmän jälkeen. Patsaan purkamisen kannalta tärkeä kysymys on: ”Onko tämä realistinen kuva?”.

Viimeisenä harjoitteena rakennamme yhdessä hyvän auttajajan roolin seinälle (ks. LIITE 2). Mietimme yhdessä mitä ominaisuuksia hyvällä auttajalla on. Nämä ominaisuudet voivat toimia eettisenä ohjenuorana ja käytännön osaamisen karttana tulevaan ammattiin. Palaute kerätään kirjallisesti (ks. LIITE 2). Kirjoitan palautekysymykset numeroituna valmiiksi näkyville. Jaan palautepaperit ja osallistujat saavat yhteensä noin viisitoista minuuttia aikaa vastata vapaamuotoisesti kirjoittaen.

6 TYÖPAJAT KOULUISSA

Tässä kappaleessa käyn läpi Kajaanin ammattikorkeakoululle ja Kainuun ammattiopistolle ohjaamani työpajat. En kertaakaan työpajoja yksityiskohtaisesti, vaan nostan esiin mielestäni tärkeimpiä tapahtumia ja havaintojani.

6.1 Kajaanin ammattikorkeakoulun terveydenhoitajaopiskelijat 3. vsk.

Terveydenhoitajien kolmannen vuosikurssin opiskelijat olivat ensimmäinen ryhmä neljästä. He ovat opiskelleet tiiviisti yhdessä kolme vuotta ja se myös näkyi työskentelyssä. Harjoitteisiin uskallettiin heittäytyä ja tekeminen oli hetkittäin jännitteistä vapautunutta. Uskon tämän johtuvan osittain siitä, että ryhmäläiset olivat ehtineet tulla vuosien aikana toisilleen tutuksi.

Draamasopimuksen jälkeen siirryimme varsinaiseen toimintaan. Päätin osallistua harjoitteisiin aina kun se oli mahdollista. Uskon, että osallistumalla itse, ohjaaja luo luottamuksen ilmapiiriä ja rohkaisee muita heittäytymään harjoitteeseen. Tein tukipisteharjoitteen osallistujien mukana. Havaitsin ryhmässä pientä levottomuutta ja sainkin alkuun muistuttaa muutamaa oppilasta antamaan työrauhan toisille ja, että harjoitteessa kuuluu keskittyä itseensä. Ryhmässä tuntui vallitsevan syvä keskittymisen ilmapiiri. Tukipisteen etsimiseen kuuluva meriheinä -harjoite aiheutti niin tässä, kuin myöhemmin muissakin ryhmissä hilpeyttä. Kenties kynnys mielikuvaharjoitteen tekemiselle oli liian suuri vielä työpajan alkuvaiheessa, varsinkin ryhmillä jotka eivät olleet tottuneet tämänkaltaiseen työskentelyyn.

Siirryimme oman tukipisteen etsinnästä pareittain tehtävään tukiliikeimprovisaatioon. Koska osallistujia oli pariton määrä, osallistuin myös tähän harjoitteeseen ja siksi en pystynyt tekemään tarkasti havaintoja työskentelystä. Harjoitteen päätteeksi kysyin kaikilta miltä alun harjoitteiden tekeminen tuntui. Työmenetelmät olivat heille täysin uusia ja hieman outoja. Varsinkin mielikuva heinänsäntästä liikkumisesta merivirtojen vietävänä tuntui olevan hankalaa monelle. Tukiliikeimprovisaatio otettiin positiivisemmin vastaan.

Tukemisen teemaa oli käsitelty teoriassa oppitunneilla koulussa ja tämän harjoitteen koettiin antavan siihen uuden näkökulman. Harjoitteen myötä moni huomasi kuinka herkästi toista saa kuunnella, että pystyy reagoimaan tuettavan liikkeisiin. Huomioin omasta työskentelystä saman. Mitä herkemmin toista pystyy kuuntelemaan sitä luonnollisemmaksi tukeminen käy.

Jatkoimme miettimällä millainen on oma kehotietoisuus. Keskustelu jäi hieman yksipuoliseksi, vaikka pyrinkin avaamaan kysymystä kertomalla oman kehon liikkeiden ja tuntemusten huomioimisesta. Eräs oppilaista vastasi:

Ei sitä oikein huomioi ennen ku huomaa jotain outoa, tai tuntee kipua. (Työpäiväkirja 2012).

Kerroin kuinka saatamme huomaamatta jännittää tiettyjä kohtia kehostamme esimerkiksi ollessamme hermostuneita, tai huolissamme. Jotkut tunteet voivat olla pysyvämpiä kuin toiset, kuten masentuneisuus. Hoitotyössä ollaan usein fyysisessä kontaktissa potilaan kanssa, tämän vuoksi on oleellista olla tietoinen omasta kehostaan ja siitä, mitä sillä viestii. Samoin kuin ihmisen arvot ja asenteet heijastuvat ihmissuhteisiin, heijastuu psyykkisen ja fyysisen läsnäolon tapa, sekä oman kehon tuntemus vuorovaikutustilanteeseen ja kontaktiin toisen ihmisen kanssa. Tämä vaikuttaa kosketuksen laatuun, joka voi olla läsnä olevaa, kuuntelevaa ja herkästi aistivaa. Kosketus viestii toisen arvostamista.

Mielipidejana toimi hyvänä keskustelun herättäjänä. Väittämät nostivat runsaasti eri mielipiteitä esille ja harjoite toimi, kuten pitikin, hyvänä siltana patsastyöskentelylle. Esittelin patsastyöskentelyn patsaat ringissä -harjoitteen kautta. Painotin kuinka patsaita tehdessä on tärkeää luottaa omaan vaistoon, omaan tunteeseen aiheesta. Sanoin tämän, jotta työskentely ei jähmettyisi järjestyksen edessä. Osallistujien tulee välttää sanoin kommunikointia ja luottaa patsaiden symboliseen kieleen (Boal 1992, 3).

Esiteltyäni patsastyöskentelyn, aloimme rakentaa tukemisen teemaan liittyviä patsaita. Osallistujia oli pariton määrä, mutta en silti osallistunut tähän harjoitteeseen, jotta pystyin havainnoimaan työskentelyä, sekä olemaan apuna tarvittaessa. Salissa kaikui jälleen nauru, mutta aistin myös keskittyneen

ilmapiirin. Patsastyöskentely oli kaikille uutta, mutta mielenkiintoista, jotain mitä koulussa ei aikaisemmin ole tehty.

Koko työpajaa koskeva viimeinen purkukeskustelu jäi lyhyeksi kommentoinniksi osallistujien lempiharjoitteista. Terveystoimijien ryhmä oli ainut joiden kanssa ehdimme tehdä loppurentoutuksen purkukeskustelun lisäksi. Loppurentoutus jätti ryhmään levollisuuden ilmapiirin.

Esityksen katsomisen jälkeen aloitimme purkupajan jakamalla tuntemuksia näytelmästä. Ryhmän mielestä näytelmä oli ahdistava ja surullinen, mutta kuitenkin hyvä. Näytelmä koettiin ajatuksia ja tunteita herättävänä, voimakkaana ja puhuttelevana. Joillakin oli vaikeaa päästä sisään esityksen maailmaan, mutta se oli kuitenkin vienyt lopulta mukanaan. (Työpäiväkirja 2012) Pommi ja kilpi -harjoite toimi hyvin herätyksenä työskentelyyn. Vaikka ruokailun jälkeen monella olikin hieman väsynyt olo, alkoi luokkahuone käydä draamasopimuksen jälkeen liian pieneksi kauhun kiljahduksien ja paniikinomaisen juoksun ympärillä.

Yhteisestä miellekartasta valittiin kolme aiheetta, joita tarkasteltiin tarkemmin suhteessa näytelmään, hoitoalaan ja ympäröivään todellisuuteen. Nämä aiheet olivat alkoholismi, yksinäisyys ja vanhemmuus. Purkukeskustelua olisi voinut jatkaa työpajan loppuun asti, mutta noin tunnin keskustelun jälkeen päätin jatkaa patsastyöskentelyyn. Valitsimme kolmesta aiheesta yksinäisyyden pienryhmissä tehtävien patsaiden aiheeksi. Valitsimme patsaskuvaelmista yhden jatkokäsittelyyn yhteisellä äänestyksellä. Patsaan teema oli yksinäisyys ja tässä kuvassa Eetu oli astumassa alas kerrostalon katolta. Mukana kuvassa olivat näytelmästä tutut hahmot Eetun ukki ja Tenho. Patsasta aktivoitiin toiveiden sateenkaari harjoitteella (ks. LIITE 3). Eetun toiveet olivat oma perhe, ystävät, rauha ja tasapaino elämässä. Valitsin aktivoida kuvaa juuri tällä tekniikalla, koska tämä kuva kiteytti toivon puuttumisen Eetun elämästä. Osallistujien esittämät toiveet olivat kaikkea sitä mitä Eetulta puuttui lapsuudesta. Jatkoimme aktivointia vielä tyhjä tuoli -tekniikalla (ks. LIITE 3). Tämä tekniikka antoi osallistujille mahdollisuuden eläytyä Eetun hahmoon ja pohtia hänen kasvatuksessa olleiden epäkohtien vaikutuksia ja sopi siksi hyvin täydentämään toiveiden sateenkaarta. Tämä patsasharjoitekokonaisuus osoitti draaman kokemuksellisen oppimisen

mahdollisuuden. Osallistujat olivat leikissä mukana vakavissaan, keskittyneinä ja halukkaina tutkimaan.

6.2 Kajaanin ammattikorkeakoulun lasten ja nuorten terveydenhoitaja-opiskelijat, sekä mielenterveystyöhön suuntautuvat 3. vsk.

Ryhmä koostui kahden eri suuntausvaihtoehdon opiskelijoista mikä tarkoitti, ettei tällä ryhmällä ollut samanlaista yhteistä historiaa kuin ensimmäisellä työpajaryhmällä. Väsymys oli aistittavissa alusta pitäen. Moni ryhmäläisistä teki töitä koulun ohella ja tämä työpaja oli sovittu pidettäväksi illalla, kouluajan ulkopuolella.

Oman tukipisteen etsiminen sujui ongelmitta ja ilmapiiri huokui keskittymistä. Osallistujia oli pariton määrä, joten jouduin osallistumaan jälleen pareittain tehtävään tukiliikeimprovisaatioon. Vaikka osassa ryhmäläisiä harjoite aiheutti naurua, oli ilmapiiri edelleen rauhallisen keskittynyttä. Kysyttäessä miltä harjoitteet tuntui tehdä, oli palaute enimmäkseen positiivista:

Mukavaa, kun ei tällasta tehdä normaalisti koulussa, vaikka en oikeen ymmärtäny sen meriheinän tarkotusta(...) Hauskaa ja yllättävän vaikeeta oli se tukeminen, kun ei oikeen tienny mihin se pari on menossa. (Työpäiväkirja 2012)

Odotin, että harjoitteiden väliin suunnittelemani palautetuokiot olisivat enemmän ryhmän sisäistä keskustelua, kuten olen tottunut omassa koulussani, mutta keskusteluun ei osallistuttu, ellen kysynyt joltakulta suoraan. Kysyin osallistujilta miten he huomioivat oman kehonsa.

Liian harvoin sitä mieltii, mutta kyllä sitä välillä tulee ajatelleeksi(...) Syksyllä sitte taas jumppaan. (Työpäiväkirja 2012)

Nauroimme asialle yhdessä, vaikka kyseessä onkin tärkeä asia, joka liittyy niin työssä jaksamiseen, kuin omaan terveyteen kokonaisuudessaan. Tuntuu, että meillä ei ole aikaa kuunnella omaa kehoa. Jos emme ehdi kuuntelemaan itseämme, miten meillä on aikaa kuunnella toisiamme? Yksi dialogisen kohtaamisen lähtökohdista on läsnäolo kohtaamisessa. Se miten hoitaja kohtaa asiakkaansa on yksi esimerkki esteettisestä hoitotyöstä. Hoitaja ilmaisee itseään niin puheen, kosketuksen, eleiden, kuin kehonsakin kautta. Draamalliset

työmenetelmät opettavat itseilmaisua, mutta tarjoavat myös opiskelijalle mahdollisuuksia tutkia itseään dialogisuhteiden osapuolena ja työyhteisön jäsenenä. (Häkämies 2007, 22)

Tauon jälkeinen mielipidejana aktivoi jälleen hyvin ryhmää patsastyöskentelyä varten. Terveystenhoitajien ennakkotyöpajasta oppineena painotin patsastyöskentelyyn lähdettäessä, että patsaassa ollaan aina roolissa, ellei toisin sovita. Ohjeistaminen oli muutenkin tarkempaa, sekä rauhallisempaa ja pyrin käymään säännöt rauhassa läpi, jotta työskentely ei keskeytyisi lisäohjeiden vuoksi. Tämän ansiosta saatoimme käydä jokaisen pienryhmän rakentaman patsaan läpi cops in the head- aktivointitekniikan avulla (Liite 3). Ennen aktivointia tulkitsimme jokaisen patsaan muun ryhmän kanssa ja nimesimme hahmot patsaassa. Aktivointitekniikka alkoi sisäisillä monologeilla, jotka jäivät kaikissa patsaissa muutama lauseeseen. Monologit olivat pintaraapaisu hahmojen ajatusmaailmasta, eivätkä ne edenneet sitä pidemmälle. Heittäytyminen harjoitteeseen muiden edessä oli selkeästi liian haastavaa.

Yksi mielenkiintoisimmista patsaista näytti tarinan hoitajasta kiireessä, yrittämässä auttaa kaikkia potilaitaan. Kun aktivointitekniikka eteni kolmanteen vaiheeseen, liikkeeseen, potilaat alkoivat kaatua ja yrittivät tarrautua auttajaansa tämän jäädessä avuttomaksi, voimattomaksi paineiden kasvaessa. Sen lisäksi, että oppilaat tulevat kohtaamaan ammatissaan ihmisiä kriisin keskellä, monet ammattiauttajat työskentelevät kiireessä, mikä lisää työn kuormittavuutta.

Ei ole mikään ongelma murtaa auttajan (tai autettavan) eettistä selkärankaa. Riittää kun vie häneltä hänen toivonsa tai kuormittaa häntä uupumukseen asti. Sellaisessa tilassa ihminen puolustautuu joko luovuttamalla kokonaan tai ryhtymällä ´pahaksi´, koska se on ehkä hänen ainoa tapansa säilyä hengissä. (Lindqvist 1990, 9)

Purkupajan tunnelma oli myös väsynyt, kuten ennakkopajassakin. Aistin joillakin osallistujista olevan myös haluttomuutta osallistua työpajaan. Istuimme rinkiin ja jaoimme näytelmän herättämiä tuntemuksia. Tuntemukset tiivistyivät hyvin erään osallistujan kommenttiin:

Raskas ja ajatuksia herättävä, mutta hyvä. (Työpäiväkirja 2012).

Tehtyämme yhteisen miellekartan, valitsimme siitä kolme teemaa jatkokäsittelyyn. Nämä teemat olivat yksinäisyys, alkoholismi ja hylkääminen. Keskustelimme aiheista hetken koko ryhmän kanssa, jonka jälkeen jaoin osallistujat kolmeen pienryhmään patsastyöskentelyä varten.

Patsaista valittiin äänestyksellä yksi aktivointiin. Aktivointitekniikkana oli toiveiden sateenkaari (ks. LIITE 3). Osa oli edelleen hyvin halukkaita työskentelemään, mutta osalle työskentely oli silminnähdessä vastenmielistä. Nämä osallistujat ottivat kuitenkin osaa, joskin huumorilla kommentoiden. Toiveiden sateenkaari-tekniikasta jatkoimme tyhjä tuoli -tekniikkaan (ks. LIITE 3). Vain muutama osallistuja rohkeni kysymään, vastaamaan ja antamaan Eetulle rohkaisevia sanoja.

Lopuksi aikaa jäi vain loppupalautteelle. Kun palaute oli kirjoitettu, halusin lukea ryhmälle katkelman luokkamme kolmannella vuosikurssilla tekemästä suomenkielisestä käännösreferaatista. Käännös oli David Diamondin Theatre for living -kirjan alkupuheesta (Diamond 2007, 19-22). Halusin jakaa alkupuheen idean tarinan kerronnan tarpeellisuudesta ihmiskunnalle, koska tässä ryhmässä omien ajatusten jakaminen oli ajoittain vaikeaa. Tuossa alkupuheessa Diamond kertoo näkemyksensä siitä, kuinka yhteisö on kuin elävä organismi joka koostuu ihmisistä. Niin ihmisillä kuin yhteisöillä on tarve ilmaista itseään, etteivät ne sairastuisi. Kulttuurin suuntautuessa yhä enemmän kuluttamiseen ja yhteisöjen jakautuessa yksilöllisiin kuluttajiin ovat yhteisöt menettäneet kykynsä kertoa yhdessä tarinoitaan. Elävät yhteisöt ovat vaipuneet horrokseen, hypnotisoituna tehdastuotetun kulttuurin valmiista dieetistä.

6.3 Kainuun ammattiopiston lähihoitajaopiskelijat 3. vsk.

Ryhmä oli hyvin mukana alusta lähtien harjoitteissa. Minun ei tarvinnut näyttää esimerkkiä energiapatsaissa ja – painannassa. Päätin muuttaa meriheinämielikuvaharjoitetta niin, että osallistujat saivat nojata haluamaansa suuntaan, kunnes menettivät tasapainonsa ja joutuivat ottamaan askeleen pysyäkseen pystyssä. Muutin harjoitetta madaltaakseni osallistumiskynnystä. Halusin myös

kokeilla eri tapaa tehdä tukiliikeimprovisaatiota, jotta saisin harjoitteeseen mahdollisuuden eläytyä kokemukseen liikkeen estämisestä. Tällä kertaa toinen parista teki mahdollisimman yksinkertaisia hitaita liikkeitä toisen tukiessa liikettä kehonsa eri osilla. Tukeminen vaihtui merkistä liikkeiden estämiseksi. Harjoite toi esiin ryhmässä hyviä huomioita:

Aina ei tienny mihin pari halus mennä(...) Piti yrittää vaistota, olla herkkänä tukemisessa, että tiesi miten tukia liikettä(...) Tuntui niin kuin ois ollu vankina (liikkeen estämisessä). (Työpäiväkirja 2012)

Patsasringissä kuvaelmat olivat hyvin samanlaisia, mutta sitäkin tärkeämpää oli harjoitteen leikillisuus ja salliva ilmapiiri. Luulen, että osallistumiseni edesauttoi ryhmän luottamusta heittäytyä patsastyöskentelyyn, sillä havaitsin täydennettävät patsaat -pariharjoitteessa ryhmäläisten kuuntelevan toisiaan hyvin keskittyneesti. Vaikutti siltä, että saavutimme samankaltaisen läsnäolon ilmapiiriin, kuin alun kehollisissa harjoitteissa. Uskon, että onnistuin tässä harjoitteessa luomaan opiskelijoille tilan, jossa he saivat tutkia omaa suhdettaan tukemisen tematiikkaan, dialogisuuden tilan. Häkämiehen mukaan:

Draama on kokemuksellista henkilökohtaisten merkityssuhteiden tutkimista. Sen voi ymmärtää transformatiiviseksi oppimiseksi. Luodessaan metaforisia ja autenttisia tiloja se avaa uusia näkökulmia, vaihtoehtoisia toimintatapoja ja ymmärrystä ympäröivään maailmaan. (Häkämies 2007, tiivistelmä)

Purkupaja aloitettiin jälleen jakamalla yhdessä näytelmän jättämiä tuntemuksia. Tuntemukset jaettiin yhdellä, tai muutamalla sanalla. Näytelmän koettiin olevan ahdistava, hyvä, surullinen ja mielenkiintoinen. Välillä oli koettu vaikeaksi seurata minkä ikäinen Eetu oli missäkin kohtauksessa.

Emme valinneet miellekartasta kolmea pääteemaa, vaan käsittelimme teemoja sitä mukaan kun ne tulivat taululle. Tein päätöksen toimia näin, koska edellisessä jälkityöpajassa aikaa ei ollut jäänyt hyvä auttaja -roolin rakentamiseen patsastyöskentelyn jälkeen ja minusta tuntui tärkeältä pohtia ammatti auttajiksi opiskelevien kanssa hyvän auttajan ominaisuuksia. Aikaa ei siltikään jäänyt pienryhmäpatsaille. Sen sijaan teimme yhdessä täydentävän patsaan aiheella Eetu Lintunen kymmenen vuoden päästä. Tässä patsaassa Eetua varjostivat menneisyyden ongelmat aikuisiälle. Eetun elämään kuului omia lapsia ja vaimo.

Mukana kuvassa oli myös vaimon rakastaja, sosiaalityöntekijä ja kiireinen työ, joka piti Eetua erossa perheestään. Patsas oli osallistujien mielestä yksi mahdollinen realistinen kuvaus Eetun tulevaisuudesta. Eetun aikuisuus oli ikään kuin hänen isänsä Tapsan ja äitinsä Jatan suhteen jatke, mikäli he eivät olisi eronneet. Patsaassa kiteytyi mielestäni myös ryhmän halu tutkia valitsemiamme teemoja draaman kautta.

Ennen palautteen antoa rakensimme hyvän auttajan roolin liitutaululle. Roolin ominaisuuksiin liitettiin auttamisen halu, läsnä oleminen, epäitsekkyyys, terve itsekkyyys, itsestään huolehtiminen, nöyryys, kiireettömyys, puolueettomuus, oman heikkouden hyväksyminen, luotettavuus, empatia, kyky kuunnella, kunnioitus, tasa-arvo, aitous, rakkaus, tietotaito, ymmärrys ja omien rajojen hahmottaminen. Monet näistä ominaisuuksista, kuten läsnäolo ja nöyryys eivät ole opittavissa teorian kautta, vaan kokemuksen kautta saavutettavia. Draamatyöskentelyn arvo ihmissuhdetyön ammattikasvatuksessa on sen kyvyssä avata uusia perspektiivejä itseen, toiseen ja yleisesti elämän ilmiöihin, jotka ovat opiskelussa esillä. Draamatyöskentelyssä yksilö ilmaisee ja tulkitsee myös sellaista itsestä kumpuavaa jota hän ei voi muuten käsitteellistää, sanallistaa ja siten hallita. Nämä kokemukset ja tunteet ovat sellaisia joita ei voi ymmärtää teoreettisen tiedon varassa. (Häkämies 2007, 70 -71: Ojanen 2001)

6.4 Kainuun ammattiopiston lähihoitajaopiskelijat 1. & 2. vsk.

Työpajojen viimeinen ryhmä koostui ensimmäisen ja toisen vuosikurssin opiskelijoista, eli toisilleen vieraista ryhmistä. Osallistuminen oli hyvin varovaista läpi molempien työpajojen. Tehdessämme tasapainoharjoitteita huomasin useiden oppilaiden eleistä vastahankaisuutta, mutta päätin silti jatkaa harjoitetta.

Osallistuin jälleen tuki- ja estoliikeimprovisaatioon, sillä ryhmäläisiä oli pariton määrä. Kaikki ryhtyivät tekemään harjoitetta, mutta muutamat jättivät harjoitteen kesken. Luokassa oli kuitenkin paljon positiivista energiaa, joka purkautui nauruna. Useimpien mielestä liikkeen tukeminen oli helpompaa, mutta tätä ei osattu perustella.

Oli vaikeaa tietää kuinka paljon tukea liikkuva, piti vain yrittää aistia. Turhautti, kun ei päässyt liikkumaan. (Työpäiväkirja 2012)

Ryhmän mielestä tukijalta vaaditaan rauhallista otetta ja kykyä kuunnella (Työpäiväkirja 2012). Auttajat tarvitsevat tukea niin toisiltaan kuin läheisiltään, mutta lopulta myös ympäröivältä yhteisöltä ja yhteiskunnalta. Toisaalta auttajan on oltava tietoinen omasta hyvinvoinnistaan, omasta fyysisestä ja psyykkisestä tasapainostaan. Jos oma tukipiste on hukassa, voi toisen ihmisen tukeminen olla mahdotonta, tai jopa vaarallista. Siinä tilassa ei auttaja välttämättä osaa arvioida oikein mikä on autettavan parhaaksi. Niin fyysinen kuin henkinen tukeminen vaatii ihmissuhdetaitoja, itsetuntemuksen kehittämistä ja sitä myötä omien arvojen tuntemista, oman hyvinvoinnin edistämistä, kykyä asettua toisen asemaan. Ihmissuhdetaidoilla tarkoitan suhdetta niin itsen, kuin toiseen ihmiseen. Auttajan on oltava sinut itsensä ja omien heikkouksien kanssa, jotta hän voi todella kohdata autettavan. Vain hän, joka hyväksyy heikkoutensa, voi olla sovussa itsensä kanssa. (Hellsten 2001, 16- 17).

Näiden yhteisten pohdintojen pohjalta ryhdyimme luomaan miellekarttaa teemalla tukeminen. Tukemiseen liitettiin seuraavat käsitteet: kärsivällisyys vahvuus, kuunteleminen, rohkeus, luottamus, realismi, ystävät ja perhe, tasa- arvoisuus, sosiaaliturva rauhallisuus, fyysinen, henkinen, läsnäolo, sosiaalinen, rahallinen, nöyryminen, heikkous.

Mielipidejana ei aktivoinut hiljaisimpia ryhmäläisiä. Vain kourallinen ryhmäläisiä ilmaisi omat mielipiteensä, eikä eriäviä mielipiteitä vaihdettu. Tämä johti minut miettimään, toimiko mitkään suunnittelemani harjoitteista uusien näkökulmien avaajana, vai vahvistiko harjoitteet ja purkukeskustelut ryhmissä vallinneita ajatuksia.

Kun draamaan osallistuvat henkilöt ajattelevat asioista melko samalla tavalla, draamassakaan ei saada esiin aidosti erilaisia näkökulmia. Sen sijaan ryhmässä voi vahvistua tunne oman näkökulman oikeellisuudesta. (Korhonen & Airaksinen 2008, 46: Kettula-Konttas)

Myös patsastyöskentelyssä jotkin osallistujista jättivät harjoitteen kesken muiden päästessä hyvin jyvälle harjoitteesta. Teimme lopuksi patsaita pienryhmissä aiheella paha lapsi ja valitsimme äänestyksellä yhden ryhmän patsaan

jatkokäsittelyyn. Patsas tulkittiin kuvaksi rikkinäisestä perheestä. Perheessä oli kaksi keskenään riitelevää lasta, isosisko ja pikkuveli, sekä perheestään huolehtimiseen kyllästynyt äiti ja ongelmista piittaamaton isä. Patsasta aktivoitiin ajatusäänillä (ks. LIITE 3) ja päätimme patsastyöskentelyn tyhjä tuoli -menetelmään. Ajatusäänien kautta yleisö kuuli sisarusten inhon toisiaan kohtaan, äidin syvän väsymyksen ja isän välinpitämättömän asenteen. Patsas ei eronnut paljoa Eetun perheen asetelmasta. Tyhjän tuolin (ks. LIITE 3) kautta osallistujat kuulivat äidin huolen perheen hajoamisesta ja rohkaisivat äitiä jaksamaan lasten vuoksi. Tässä ryhmässä oli nuorimmat osallistujat kaikista ryhmistä. Vaikka heillä ei ole iän tuomaa kokemusta, havaitsin heissä vahvan halun auttaa ja tukea toista ihmistä. Siksi tämänkaltaiset draamaharjoitteiden suomat kokemukset ovat hyvä tapa harjoitella tulevaisuuden työelämää varten.

Näytelmä oli jättänyt ryhmään hyvin samankaltaisia tunteita, kuin aiemmillekin ryhmille. Halusin antaa ryhmälle energisoivan ja herättelevän lämmittelyn ennen purkukeskustelua. Joka toinen otti vasemmalla puolellaan istuvan ihmisen parikseen ja siirtyi tämän taakse seisomaan. Takana seisovan tuli kysyä istuvalta oliko tällä jokin kohta yläkehossa tai pään alueella johon ei halunnut koskettavan. Tämän jälkeen takana seisova ryhtyi kevyesti taputtelemaan sormillaan istuvan yläselkää, hartioita ja päätä. Tuoleilla istuvat saivat sulkea silmänsä ja nauttia virkistävästä kosketuksesta. Tapa koskea välittää sekä suhdetta omaan kehoonsa että välittämistä ja toisen arvostamista. Tällä tavoin harjoite ilmensi esteettistä hoitotyötä.

Näytelmän purkamisen aikana tehdystä miellekartasta valittiin tarkempaan käsittelyyn teemat ystävyys, alkoholismi ja epäoikeudenmukaisuus. Epätasa-arvoa nähtiin Tapsan molemmissa naissuhteissa. Kaikki miellekarttaan kirjoitetut teemat nähtiin limittyvän keskenään, liittyvän toisiinsa. Alkoholismi nostettiin esiin aikaisemmissakin ryhmissä. Alkoholismin koettiin olevan todellisuuden pakokeino ja vahvasti liitoksissa epäoikeudenmukaisuuteen, sekä syynä että seurauksena. Epäoikeudenmukaisuus tiivistyi ryhmän mielestä näytelmässä kuultuun repliikkiin

Tästä hetkestä eteenpäin sinä olet minulle ilmaa, Eetu Lintunen,
pelkkää ilmaa. (Krogerus 2011, 54)

Koska huomasin osallistujien arkailevan ilmaisussaan, päätin teettää ryhmällä patsaan Eetusta kymmenen vuoden päästä. Patsaan tulkinnassa kävi ilmi hyvin samanlaisia asioita kuin samalla aiheella tehdyissä edellistenkin ryhmien patsaissa. Patsas oli kuva Eetun perhepotretista, jossa oli mukana perheen lisäksi myös Eetun ystäviä. Eetu petti vaimoan yhteisen ystävän kanssa ja alkoholi oli hyvin vahva osa Eetun elämää. Elämässä oli kuitenkin mukana rakkauttakin. Eetu näytti kuvassa hämmästyneeltä ja tämä tulkittiin Eetun havahtumiseksi ihmettelemään miten hän oli päätynyt tällaiseen tilanteeseen. Ryhmän mielestä kuva oli realistinen kuvaus Eetun tulevaisuudesta.

7 ESITYKSEN JA TYÖPAJOJEN SOVELTUVUUS KOHDERYHMILLE

Tässä kappaleessa peilaan opiskelijaryhmiltä saamaani palautetta ja omia työpajakokemuksiani heidän opintojaan vasten, sekä tarkastelen kuinka hyvin työpajat istuivat osaksi heidän opintojaan.

7.1 Palaute ryhmiltä

Kaikilta kohderyhmiltä saamani palaute oli suurimmilta osin positiivista. Esitys ja työpaja –kokonaisuus sopi osallistujien mielestä hyvin osaksi opintoja. Esitys avasi silmiä todellisuuteen ja työpajat auttoivat jäsentämään omia asenteita, sekä avarsivat omaa katsantokantaa toisten mielipiteiden kautta. Lähes poikkeuksetta osallistujat kokivat, että esitys ja työpajat antoivat uusia ajatuksia ja näkökulmia, saivat pohtimaan aiemmin opinnoissa käsiteltyjä aiheita uudella ja enemmän henkilökohtaisella tasolla.

Oppimismenetelmä on erilainen kuin mihin on tottunut ja vaatii alkuun enemmän työtä. Kun antaa itsensä rentoutua ja eläytyä oppimiskokemus on avartava. (Opiskelijoiden palaute 2012)

Draamalliset harjoitteet olivat osallistujille vieras oppimismenetelmä. Draama oppimismenetelmänä koettiin yleisesti haastavana, mutta mielenkiintoisena. Koettiin, että käsiteltävät asiat avautuivat moniulotteisesti ja niihin saatiin syvempää ymmärrystä. Hoitajien on tehtävä paljon itsenäisiä päätöksiä ja uskallettava tuoda omat mielipiteet esille, potilaiden parhaaksi. Draamallisten harjoitteiden koettiin tuovan rohkeutta itse ilmaisuun ja tätä kautta lisäävän rohkeutta toimia omassa työssä. Ne toivat konkreettisuutta, pelkkä sanallinen viestintä ei olisi kattanut niin paljon. Koettiin että keholla voi tuoda helpommin esiin heikkoja ja herkkiä asioita, tai tunteita, joita ei ehkä osaisi pukea sanoiksi. Koettiin myös, että draamallisten harjoitteiden kautta opitut asiat, pohdinnat ja keskustelut jäivät hyvin mieleen. Draamaa oppimismenetelmänä pidettiin piristävänä vaihteluna perinteisille oppimismenetelmille.

Sai pohtia omaa suhtautumista vaikeisiin aiheisiin ja kysymyksiin.(...) Pakotti pohtimaan asioita.(..) Hyvä oppimismuoto, jäi mieleen loppu elämäksi. (Opiskelijoiden palaute 2012)

Jotkut opiskelijat kokivat draamalliset harjoitteet ahdistavina. Tällaisia kokemuksia oli eniten ryhmissä, joissa osallistujat eivät olleet toisilleen ennestään tuttuja. Harjoituksista ei pidetty koska niihin oli vaikea heittäytyä ja kun joutui olemaan muiden katseiden alla. Näissä ryhmissä myös koettiin muita enemmän, että draama menetelmät eivät tukeneet heidän oppimista. Useat opiskelijat, jotka olivat kokeneet esitys ja työpaja –kokonaisuuden itselleen todella hyödylliseksi, mainitsivat että tähän kokemukseen vaikutti se, että heidän ympärillään oli tuttu ryhmä ja tutut ihmiset. He kokivat että tutun ryhmän vuoksi uskalsi heittäytyä. Oli tärkeää, että kaikki ryhmän jäsenet osallistuivat toimintaan. Tällaisissa tilanteissa jännitys koettiin positiivisena:

Ensin jännitti, mutta samalla kohtasi jännityksen ja se tuntui hyvältä.
(Opiskelijoiden palaute 2012)

Harjoitteiden tarkoituksenmukaisuus nähtiin näytelmän maailman avaamisessa, tunteiden käsittelyssä ja kehon tuntemuksessa, sekä omiin opintoihin kytkeytymisenä. Ennakkopajan merkitys ennen teatteriin menoa koettiin useimmiten hyvin esityksen vastaanottamiseen valmistamana, virittäytymisenä aiheeseen ja esityksen maailmaan. Ennakkopajan perusteella osasi odottaa mitä esitys tulee käsittelemään ja aiheita pohti jo etukäteen.

Virittäytyminen oli ihan erilaista kuin ikinä mihinkään muuhun teatteriin! Teatteriesitystä jäi odottamaan.(...) Tuli mietittyä monesta näkökulmasta ”pahaa lasta”, voiko lapsi olla paha, mikä sen takana voi olla? (Opiskelijoiden palaute 2012)

Kaikki osallistujat eivät havainneet merkittävää yhteyttä ennakkopajan ja esityksen välillä, ne koettiin toisistaan erillisiksi. Purkupajan merkitys ei jakanut mielipiteitä yhtä voimakkaasti, vaan se koettiin lähes poikkeuksetta esityksen aiheiden ja sen herättämien tunteiden yhteisen purkamisen kannalta hyödyllisenä. Esityksen yhteinen käsittely, muiden tulkintojen ja kokemusten kuuleminen rikastutti esityskokemusta, kun esiin nousi asioita, joita ei ehkä itse ollut huomionut. Ryhmänä tunnekokemusten purkaminen oli merkittävä kokemus, että tunteidensa kanssa ei jäänyt yksin.

7.2 Oma reflektio

Ensimmäinen tavoitteeni tutkia draamallisten oppimismenetelmien soveltuvuutta auttajan identiteetin ja auttamisen etiikan tutkimiseen, tukemisen teeman kautta, toteutui työpajoissa kohderyhmien kanssa. Vaikka en yksilöinyt työpajoja kohderyhmien opetussuunnitelmien mukaan, valitsemani aihe ja näytelmä sopivat kaikille ryhmille, hoitoalan opiskelijoille. Tukeminen, ihmisen tukena oleminen, hoitolan kontekstissa käsitetään sekä abstraktina että konkreettisenä. Lähtökohtani tukemisen teemaan oli kehollinen ja kokemuksellinen. Abstrakti taso saavutettiin yhteisissä purkukeskusteluissa. Tukeminen sopii draamallisten, kokemuksellisten, harjoitteiden teemaksi sen konkreettisuuden vuoksi. Kokemuksellisen oppimisen myötä teoreettinen tieto saa syvyyttä niin uusien näkökulmien, kuin henkilökohtaisuuden kautta. Työpajat olivat askel kohti esteettisen hoitotyön opiskelua, läsnäoloa, itsensä ja muiden arvostamista ja kykyä saattaa ihminen oman voimansa lähteille.

Toisinaan purkukeskustelut jäivät pintaraapaisuksi aiheesta. Mielestäni tämä on muutaman seikan yhteisvaikutus. Työmenetelmä oli jokaiselle kohderyhmälle uusi, vain parilla osallistujalla oli kokemusta vastaavista harjoitteista ja uuteen työtapaan totuttelu vie yleensä aikaa. Kaksi kohderyhmää koostui toisilleen tuntemattomista ryhmistä. Kun ihmiset eivät tunne toisiaan ennestään, se aiheuttaa ryhmätilanteeseen turvattomuutta, epäluottamusta ja näyttäytyä usein passiivisuutena. Osallistujat olisivat kenties rohkaistuneet osallistumaan yhteiseen purkukeskusteluun, jos heille olisi annettu mahdollisuus ensin keskustella pienryhmissä. Myös ns. tunnepuhe, eli omien tunteiden ja kehollisten tuntemusten sanallistaminen ja jakaminen ryhmässä osoittautui monille vaikeaksi, kenties siihen ei ole totuttu.

Vaikka keskustelut tuntuivat toisinaan ohjaajan näkökulmasta jäävän pinnallisiksi, opiskelijoilta ja opettajilta saamani palautteen perusteella suurin osa heistä koki esityksen ja työpajat merkityksellisiksi, sekä kokivat saaneensa uutta perspektiiviä jo aiemmin opinnoissa käsiteltyihin aiheisiin. Huomaan tässä kuitenkin kasvuvaran itselleni ohjaajana. Sellaiset asiat kuten omien tuntemusten huomioiminen,

kokemusten ja tunteiden jakaminen ja reflektiivinen käsittely voi olla osallistujille vierasta ja vaikeaa. Varsinkin, kun kyseessä on ryhmälle uusi työmenetelmä.

Toinen tavoitteeni luoda tasavertaisen kohtaamisen ilmapiiri, jossa luovuus pääsee purkautumaan, toteutui osittain. Vähiten tavoite saavutettiin toisilleen ennestään tuntemattomissa, parhaiten tutuissa ryhmissä. Dialogiseen kohtamiseen vaaditaan halua kuunnella, mutta myös jakaa, luottamusta itseensä ja toiseen. Niissä ryhmissä, joissa jakaminen ja harjoitteisiin heittäytyminen oli hankalaa, olisi harjoitteita voinut tehdä enemmän pienryhmissä, kuin yhdessä muiden katseiden alaisena. Havaintojeni ja saamani palautteen perusteella, mikäli aikaa yhteiselle työskentelylle on näin vähän, olisi hedelmällisempää työskennellä yhtenäisen ryhmän kanssa, jonka jäsenet ovat ehtineet jo tutustua toisiinsa.

Oman kokemukseni ja saamani palautteen perusteella onnistuin tavoitteessani ottaa työpajoissa kaikki osallistujat huomioon. Muistutin ryhmäläisiä siitä, ettei minulla ole enemmän tietoa, vaan me tutkimme aiheita yhdessä, olemme kaikki tasavertaisia asiantuntijoita. Tässä mielessä he olivat enemmänkin minun opettajia ja minä olin dialogin mahdollistaja. Palautteessa mainittiin myös, että ohjeistus oli selkeää ja ymmärrettävää. Koin oloni varmaksi jokaisessa työpajassa alun jännityksistä huolimatta. Kun uskoo itseensä ohjaajana, heijastuu se ryhmän luottamuksena takaisin.

Kolmas tavoitteeni oli havahduttaa osallistujia ajattelemaan suhdetta itseensä, toiseen ja tunnistamaan omia, sekä toisen voimavaroja. Niin tukemisharjoitteet kuin patsastyöskentely loivat mielestäni hyvän pohjan tämän tavoitteen toteutumiselle. Varsinkin pareittain tehty tukemisharjoite koettiin kaikissa ryhmissä erittäin avartavana, silmiä avaavana. Harjoitteessa oli tarkoitus löytää hyviä keinoja tukea toista tämän liikkeessä, osallistujat kokivat tämän haastavaksi. Harjoite toimi johdatteluna tukemisen teeman syvällisemmälle tarkastelulle, se herätti paljon ajatuksia. Patsastyöskentely liitti tukemisen tosielämän tilanteisiin, siinä osallistujat pääsivät tarkastelemaan toimintamallejaan, asenteitaan ja tunnesuhdettaan teemaan.

Myös esityskokemuksen yhteinen purkaminen otettiin erittäin positiivisesti vastaan. Esitys oli herättänyt voimakkaita tunteita. Aiemmin ennakkopajassa henkilökohtaisella tasolla käsitellyt asiat liittyivät esityksen maailmaan ja avautuivat jälkityöpajassa yleiselle tasolle, linkittyen todellisuuden ilmiöihin. Monet olivat havainneet esityksen nostaneen samankaltaisia tunteita. Mielestäni näiden tunteiden jakaminen oli merkittävää, opiskelijat saivat kokemuksen, etteivät he ole tunteidensa kanssa yksin. Jälkityöpaja tuntui jäävän joka kerta kestoltaan liian lyhyeksi ja siitä mainittiin useissa oppilailta saamissani palautteissa. Kolme tuntia olisi sopinut myös jälkityöpajalle. Draama, kuten toiminnalliset oppimismenetelmät yleensä, on hyvin aikaa vievää. Draamassa ei voida mennä suoraan pääasiaan, vaan osallistujat täytyy johdattaa draaman maailmaan vähitellen. Niin lämmittelylle kuin reflektoinnillekin täytyy varata tarpeeksi aikaa. (Korhonen & Airaksinen 2008, 45: Kettula-Konttas)

Neljäs tavoite kehittää palvelutoimintamallia Kajaanin Kaupunginteatterin ja sosiaali- ja terveysalan oppilaitosten välille toteutui mielestäni hyvin näiden työpajojen osalta. Molempien koulujen yhteyshenkilöt, jotka olivat koulujen opettajia, ilmaisivat halunsa jatkaa tämänkaltaista yhteistyötä. Esteenä tälle nähtiin koulujen budjettien niukkuus. Opettajat saivat paljon positiivista palautetta oppilailtaan, jotka myös toivoivat lisää vastaavanlaisia työpajoja opintoihinsa.

8 POHDINTA

Palautteen perusteella suurin osa opiskelijoista koki esitys- ja työpajakokonaisuuden hyödylliseksi osaksi opintojaan. He pääsivät soveltamaan koulussa opittuja asioita harjoitteisiin ja teoriassa käytyihin asioihin sai uutta perspektiiviä. Taiteen kyky koskettaa ihmisen minuutta perustuu juuri sen muotoon, joka esteettisenä kokemuksena vie osallistujan mukaansa näkemään jotakin uutta todellisuudesta. Taide opettaa tuntemisen ja tiedostamisen kautta. Ammattikasvatusta luonnehtii yhä voimistuneempi tarve säädellä tulostavoitteellisesti oppimista. Sosiaali- ja terveydenhuollon koulutuksen tavoitteena oleva pyrkimys tulkita ja ymmärtää toista ihmistä saattaa olla eräs este taiteen elämyksille. Mitä jos koulutuksessa olisi enemmän taidekokemuksia joita ei yritetä selittää tai tulkita, vaan ne asetuttaisiin kokemaan. Taide voisikin toimia dialogisuhteen ja vallasta vapaan suhteen harjoitteluna. (Häkämies 2007, 67)

Oma kiinnostukseni draaman opetuksellisia mahdollisuuksia kohtaan kasvoi ja koen oppineeni työn aikana paljon uutta, sekä syventäneeni aikaisemmin oppimiani asioita. Suhteeni draaman opetukselliseen puoleen vahvistui, esittävää puolta yhtään heikentämättä. Heikkisen mukaan draamaopettaja voi auttaa oppilaitaan luomaan draaman maailmoja, jotka yhdistyvät taiteelliskasvatukselliseksi mahdollisuuksien tiloiksi vasta, kun hän on tiedostanut oman pedagogisen näkemyksensä, tietää mitä ja millaista draamaa ja teatteria tehdään eri tavoitteiden suunnassa, sekä miten ja miksi edetään tavoitteiden saavuttamiseksi (Heikkinen 2005, 172-173).

Olen kiinnostunut jatkamaan opinnäytetyön avaamalla tiellä. Olenkin miettinyt pedagogisten opintojen aloittamista nykyisen koulutukseni jatkeeksi, jotta minulla olisi tarvittaessa valmiudet toimia opettajana. Tavoite esteettisen hoitotyön kehittämisestä, saa juurensa omista arvoistani. Yhteisöllisyys, jakaminen, avoimuus, välittäminen ja huolehtiminen, niin itsestä kuin toisesta, kertovat minulle kyvystä rakastaa.

LÄHTEET

Julkaistut lähteet

Boal, A. 1992. Games for actors and non-actors. Lontoo: Routledge

Diamond, D. 2007. Theatre for Living. Trafford Publishing

Eriksson, K. 1987. Caritas – idea. Hämeenlinna: Karisto Oy:n kirjapaino

Heikkinen, H. 2005. Draama kasvatus – opetusta, taidetta, tutkimista! Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Heikkinen, H. 2004. Vakava leikillisuus Draamakasvatusta opettajille. Vantaa: Dark Oy

Hellsten, T. 2001. Ihminen tavattavissa. 5.painos, uudistettu laitos. Helsinki: Kirjapaja Oy

Häkämies, A. 2007. Metodilla on merkitys – Muodolla on mieli. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print

Lindqvist, M. 1990. Auttajan varjo – Pahuuden ja haavoittuvuuden ongelma ihmistyön etiikassa. Helsinki: Otava

Korhonen, P. & Airaksinen, R. 2008. Hyvä hankaus – teatterilähtöiset menetelmät oppimisen ja osallisuuden mahdollisuuksina. Teatterikorkeakoulun julkaisusarja nro 38. Helsinki: Draamatyö

Varto, J. 2001. Kauneuden taito. Tampere: Juvenes Print – Tampereen Yliopistopaino Oy

Ventola, M. & Renlund, M. 2005. Draamaa ja teatteria yhteisöissä. Helsinki: Helsingin ammattikorkeakoulu Stadia

Julkaisemattomat lähteet

Penttilä, K. 2012. Työpäiväkirja

Osallistujien palaute 2012

Sähköiset julkaisut

Virtuaali ammattikorkeakoulu 2007. Saatavissa:

<http://www.amk.fi/opintojaksot/0709019/1193463890749/1193464144782/1194348546586/1194356433452.html> Luettu: 28.10.2012

ENNAKKOTYÖPAJA

1. Esittelykierros ja energiatasopatsaat

Ryhmä muodostaa ringin. Jokaista ryhmäläistä pyydetään esittelemään itsensä kysymällä: "Kuka olet ja mistä tulet?". Esittelen itseni viimeiseksi ja kerron samalla missä koulussa opiskelen sekä sen, että työpajat ovat osa opinnäytetyötäni. Esittelykierroksen päätteeksi kaikki näyttävät sen hetkisen energiatasonsa omalla kehollansa kuvastaen. Tärkeää on käyttää eri tasoja. Asento ja ilme kuvastavat myös energiatasoa.

2. Draamasopimus

Työpajojen teema on tukeminen ja tarkoitus on tutkia kyseistä teemaa eri draamallisten harjoitteiden avulla. Työpajoissa ei ole pakko tehdä mitään mikä tuntuu epämiellyttävältä, jokainen toimii omantunnon ja oman kunnan mukaan. Ennakkotyöpajan kesto on kolme tuntia ja siihen sisältyy lyhyt tauko. Työpajassa jaetaan henkilökohtaisia mielipiteitä ja tietoja, joten kaikki tämänkaltainen informaatio jää osallistujien väliseksi. Tällä tavoin kunnioitetaan muiden yksityisyyttä. Kysyä saa aina, hölmöjä kysymyksiä ei ole.

3. Oman tukipisteen etsintä

Harjoite aloitetaan kävelemällä tilassa ja venyttelemällä samalla paikkoja, jotka tuntuvat olevan jumissa tai tarvitsevat huomiota. Osallistujien tulee olla tietoisia tilasta jossa olimme ja muista ihmisistä ympärillään, mutta heidän tulee samalla olla kiinnittämättä toisiinsa liikaa huomiota. Jos jokin kohta tuntui olevan lukossa, tuli tuohon kohtaan kiinnittää huomiota haluamallaan tavalla, esimerkiksi hieromalla, venyttämällä tai lämmittelemällä. Harjoitteen tarkoitus on kääntää katse sisänpäin, saada oma kehotietoisuus heräämään. Mitä omassa kehossa tapahtuu tänä aamuna? Kenties kehosta löytyy kohta joka on vaivannut pitempäänkin. Jännittääkö? Jos jännittää, niin missä tuo jännitys tuntuu?

Ohjaajan merkistä osallistujat levittyvät tasaisesti tilaan seisomaan paikoilleen rintamasuunta ohjaajaan päin, niin että kaikilla on noin kaksi metriä tyhjää tilaa ympärillään. Kaikki tarkastavat asentonsa ohjaajan opastuksella. Asennon tulisi olla sellainen jossa vain tarvittavat lihakset tekevät työtä pitääkseen kehon pystyssä, rento, mutta valmis toimimaan. Ryhdin tarkastamisen jälkeen keskitytään hengitykseen ja siihen että hengittäminen ei tapahtuisi pakottaen vaan niin, että henki kulkisi kehossa kuin itsestään. Jännittäessä ihmisillä on usein taipumus hengittää ns. keuhkoilla, kun taas rentoutuneena, kuten juuri heränneenä, ihmisen hengitystä voisi kuvata vatsaan hengittämiseksi. Hengitys on tapahtumista, ei tekemistä. Hengitykseen keskittyminen auttaa tyhjentämään mielestä keskittymistä häiritsevät ajatukset. Tällöin huomion voi kohdentaa tarkemmin sen hetkiseen olotilaan. Osallistujat voivat käydä omaan tahtiin kehonsa läpi kohta kohdalta varpaista päähän. Mikäli havaitsi jännitteen kehossaan, oli tarkoituksena ikään kuin hengittää tuohon kohtaan ja päästää irti jännitteestä.

Tämän jälkeen ryhti tarkastetaan vielä kertaalleen ja siirrytään etsimään oman tasapainon ääri rajoja ensiksi keinumalla sivulta sivulle, aloittaen hyvin pienestä liikkeestä ja vähitellen kasvattaen liikettä aina horjahtamispisteeseen asti, sitä kuitenkaan ylittämättä. Samoin tehdään keinumalla edestakaisella liikkeellä ja lopulta yhdistämällä nämä pisteet pyöriväksi liikkeeksi. Hetken kuluttua liike pienennettiin aina pysähtymiseen asti. Ryhti tarkastetaan vielä, jonka jälkeen osallistujia pyydetään luomaan mielikuvan meriheinästä, joka liikkuu merivirtojen mukana. Heidän tulee vähitellen kuvitella olevansa itse tuo meriheinä. Välillä merivirta yltyy niin kovaksi, että se tempaisee heinäkorren mukaansa ja tällöin horjahtamispiste ylittyy. Osallistujien tulee edelleen olla tietoisia ympäristöstään etteivät he törmää keneenkään, tai mihinkään, mutta muuten liike saa olla niin isoa kuin haluaa.

4. Tuki liikeimprovisaatio

Oman tukipisteen etsinnästä jatketaan suoraan tuki- liikeimprovisaatioon. Jokainen ryhmäläinen hakee itselleen noin samankokoisen parin ja sopivat yhdessä kumpi parista on A ja kumpi B. Aluksi B:n tehtävä on antaa A:lle tukea. A vastaavasti antaa B:lle omaa painoa kannateltavaksi. Liikkeen tulee olla jatkuvaa ja siksi liikkeet tulee tehdä erittäin hitaasti. Molempien osapuolten tavoitteena on käyttää kehon eri osia tukemiseen ja nojaamiseen, päätä, käsiä, olkapäitä, kylkiä, selkää mahdollisimman monipuolisesti. Toinen tavoite on pysyä jatkuvassa kosketuksessa parin kanssa. Parit vaihtavat tukijan ja tuettavan rooleja ohjaajan merkistä. Harjoitteen jälkeen keskustellaan miltä tuntui tehdä harjoitteita ja millainen on oma kehotietoisuus, sekä miten se liittyy tietoisuuteen itsestä, itsetuntemukseen, henkiseen ja fyysiseen tasapainoon.

5. Miellekartta aiheesta tukeminen

Ryhmä jakautuu ensin pienryhmiin, joissa tehdään omat miellekartat aiheesta tukeminen. Tarkoituksena on kirjata ylös kaikki mielle yhtymät mitä aiheeseen liittyy, ensireaktioista järkipärisiin yhteyksiin. Tämän jälkeen tehdään yhteinen iso miellekartta. Tarkoituksena on käyttää miellekartasta löytyviä aiheita myöhemmin patsastyöskentelyssä.

6. Mieli pitejona

Tilan läpi kulkee jana. Janan toisessa päässä on piste nimeltä täysin eri mieltä ja vastaavasti toisessa päässä piste nimeltä täysin samaa mieltä. Ohjaaja esittää ryhmälle väittämiä. Jokaisen väittämän jälkeen jokainen osallistuja ottaa janalla paikan riippuen siitä kuinka paljon hän on samaa, tai eri mieltä väittämän kanssa. Harjoitukseen kuuluu myös, että ohjaaja pyytää muutamia ryhmäläisiä perustelemaan mielipiteensä jokaisen väittämän jälkeen.

7. Patsaat ringissä

Harjoituksen tarkoitus on johdattaa ryhmää patsastyöskentelyyn. Osallistujat muodostavat piirin ja kääntävät selkensä piirin keskusta päin. Ohjaaja antaa aiheen patsaalle ja laskee kolmeen, jonka jälkeen kaikki kääntyvät takaisin kasvot piirin keskusta päin ja muodostavat samalla aihetta kuvastavan patsaan omalla kehollaan. Myös kasvojen ilme on osa

patsasta. Patsaassa ollessa ei saa puhua, eikä liikkua. Tosin jokainen voi patsaassa ollessaan katsoa ympärilleen millaisia kuvia muut ovat tehneet.

8. Täydennettävät patsaat

Tämä harjoite tehdään pareittain. Aivan kuten edellisessä harjoitteessa, keskustelua ei sallita millään tavoin. Parit sopivat yhdessä kumpi aloittaa. Ohjaaja antaa patsaille aiheen, jonka hän poimii yhteisestä miellekartasta. Toinen parista aloittaa tekemällä itsestään patsaan, joka kuvastaa hänen mielestään annettua aihetta. Toinen parista saa hetken katsoa ja vaikuttua patsaasta, kunnes liittyy kuvaelmaan mukaan omalla patsaallaan. Jälkimmäisen osapuolen patsaan tulee täydentää patsastyöskentelyn aloittanutta patsasta. Patsastyöskentelyn aloittanut voi tämän jälkeen poistua kuvaelmasta, katsoa hetken jäljelle jäänyttä patsasta, vaikuttua ja täydentää kuvaelmaa taas. Parit jatkavat toistensa patsaiden täydentämistä näin, kunnes pyydän heitä pysähtymään ja ohjaaja antaa heille seuraavan aiheen.

9. Patsaat pienryhmissä

Osallistujat muodostavat 3-5 hengen pienryhmiä. Aihe tuleviin patsaisiin saadaan yhteisestä miellekartasta. Jokainen pienryhmistä tekee patsaskuvaelman samasta aiheesta. Kuva tulee muodostaa yhdessä sanattomasti. Kuka tahansa ryhmäläisistä voi aloittaa muodostamalla itsestään patsaan, johon muut liittyvät yksi kerrallaan kuvaelmaa täydentäen. Kun kaikki ryhmät ovat saaneet luotua patsaansa, katsotaan ne yhdessä läpi yksi kerrallaan havainnoiden ja kommentoiden. Tämän jälkeen osallistujat saavat valita mielestään mielenkiintoisimman näistä patsaskuvaelmista jatkotyöskentelyyn äänestämällä. Jatkotyöskentely tapahtuu aktivointitekniikoilla.

10. Työpajan purkaminen ja loppurentoutus

Kaikkia työpajaan osallistuneita pyydetään menemään sellaiseen kohtaan tilaa, jossa he kokivat jotain merkityksellistä tämän työpajan aikana. Jokainen tulee perustella oman paikkansa ääneen. Lopuksi kaikki istuutuvat yhdessä piiriin. Ryhmä opettelee ohjaajan opastuksella afrikkalaisen kehtolaulun, "Abijoojoo". Jokainen halukas saa asettua piirin keskelle makaamaan yksi tai korkeintaan kaksi kerrallaan. Piirissä istuvat laulavat piirin keskellä makaaville kehtolaulua.

JÄLKITYÖPAJA

1. Draamasopimuksen kertaus ja tunnekierros näytelmästä

Draamasopimus kerrataan nopeasti yhdessä ja ohjaaja kertoo mitä tuleva puolentoista tunnin työpaja sisältää. Tämän jälkeen jokainen osallistuja saa kertoa muutamalla sanalla lyhyesti sen hetkisen tunteensa näytelmästä.

2. Energiatasopatsaat ja lämmittelyleikki: pommi ja kilpi

Energiatasopatsaat toteutetaan samalla tavalla, kuin ennakkotyöpajassa. Pommi ja kilpi- leikki aloitetaan tilassa kävelyllä. Jokainen osallistuja valitsee yhden osallistujan ryhmästä itselleen kilveksi (suoja) ja yhden pommiksi (uhka). Valitsemaansa henkilöä ei saa paljastaa muille. Kun kaikki ovat tehneet valintansa, leikki voi alkaa. Tehtävänä on pitää kilpi itsensä ja pommin välissä. Kontaktissa saa olla, mutta leikissä pätevät reilun pelin säännöt, eli ei tönimistä, eikä repimistä tms. Ohjaajan merkistä pommi aktivoituu. Ohjaajan tehtävä on myös ilmoittaa kuinka paljon pommin ajastimessa on aikaa jäljellä.

3. Näytelmän aiheet miellekartalle

Ryhmä etsii yhteisesti näytelmästä löytyviä aiheita. Näytelmän aiheista valitaan yhteisesti kolme tärkeintä joita tutkitaan tarkemmin. Miten aihe näkyi näytelmässä roolihahmojen kautta, toiminnassa, lavastuksessa, valaistuksessa? Kiteytyikö se johonkin kohtaan näytelmää? Miten tuo aihe liittyy arkipäivän todellisuuteen, entä omaan ammattiin?

4. Patsaita aiheista

Valitaan kolmesta tärkeimmästä aiheesta yksi tuleviin patsaisiin. Patsaat rakennetaan pienryhmissä, kuten ennakkotyöpajassakin ja käydään yhteisesti läpi havainnoimalla ja tulkitsemalla. Patsaita työstetään yhdessä eri aktivointimenetelmin. Vaihtoehtoisesti tehdään yksi yhteinen patsaskuvaelma aiheella Eetu Lintunen kymmenen vuoden päästä. Tämä patsas rakennetaan tyhjä tila- harjoitteen mukaan. Osallistujat muodostavat puolikaaren jonka keskelle patsasta ryhdytään rakentamaan. Yksi kerrallaan osallistujat menevät patsaaseen. Kuten täydentävissä patsaissa, tässäkin on tärkeää antaa jokaisen uuden patsashahmon vaikuttaa katsojiin ennen seuraavaa osallistujaa. Viimeisen osallistujan tullessa patsaaseen, osallistujat voivat alkaa irrottautumaan patsaasta vähitellen ensimmäisestä lähtien.

5. Hyvä auttaja -rooli seinälle

Rakennetaan hyvän auttajan rooli seinälle. Mitä ominaisuuksia hänellä pitäisi olla, millaisia eettisiä ohjenuoria ja millaista käytännön osaamista?

6. Palaute

Jokaiselta osallistujalta kerätään palaute yhdeksän palautekysymyksen avulla. Minä kirjoitan numeroidut kysymykset taululle ja ryhmäläiset vastaavat nimettömästi paperille.

Palautekysymykset

1. Miten hyvin työpaja- esityskokonaisuus sopi osaksi opintojasi?
2. Millaisena oppimismenetelmänä koet draamalliset harjoitteet?
3. Tuntuuko että harjoitteet olivat tarkoituksenmukaisia?
4. Jos sinulla on myöhemmin mahdollisuus osallistua vastaavanlaiseen työpajaan, olisitko kiinnostunut?
5. Olivatko työpajat kestoaltaan sopivia?
6. Oliko ohjeistus selkeää?
7. Miltä tuntui osallistua harjoitteisiin?
- 8a. Millainen vaikutus ennakkopajalla oli esityskokemukseen?
- 8b. Millainen vaikutus jälkityöpajalla oli esityskokemukseen?

PATSAIDEN AKTIVOINTITEKNIIKAT

Kuuma tuoli

Patsaasta valitaan yksi tai useampi hahmo sen mukaan, mistä hahmosta halutaan tietää lisää. Hahmot pyydetään istumaan lavalle vierekkäin. Yleisöllä on nyt mahdollisuus esittää hahmoille kysymyksiä, jotka voivat liittyä joko juuri nähtyyn ja yhteisesti tulkittuun patsaaseen, tai hahmon omaan elämään, menneisyyteen, ihmissuhteisiin, tunteisiin ym. Ohjaaja ohjeistaa hahmoja vastaamaan rehellisesti yleisön kysymyksiin. Jokaisen hahmon välissä on näkymätön seinä, joka estää hahmoja kuulemasta toistensa vastauksia. Ikään kuin he olisivat äänieristetyissä kopeissa ja kuulisivat vain yleisön.

Sisäinen monologi

Patsaassa olevat hahmot alkavat ohjaajan merkistä puhua omaa päänsisäistä monologiaan. Monologi voi liittyä siihen mitä hahmo tuntee juuri nyt, mitä se ajattelee, mitä hahmo haluaisi oikeasti tehdä jne.

Ajatusäänet

Ohjaaja tulee jokaisen patsaassa olevan hahmon luo ja koskettaa tätä. Kosketus on merkki näyttelijälle sanoa ääneen yhdeksi lauseeksi tiivistetty hahmon päänsisäinen ajatus.

Puheäänet

Ohjaaja tulee jokaisen patsaassa olevan hahmon luo ja koskettaa tätä. Kosketus on merkki näyttelijälle puhua ääneen mitä hahmo sanoisi juuri nyt?

Tyhjä tuoli

Yleisö voi valita patsaasta yhden tai useamman hahmon. Lavalle otetaan tuoli jokaista valittua hahmoa kohden. Tuoleille asetetaan jokin esine symbolisesti merkitsemään valittua hahmoa. Tämän jälkeen kuka tahansa katsomossa oleva osallistuja voi esittää mille tahansa hahmolle kysymyksen johon kuka tahansa katsomon osallistujista voi vastata. Vastauksia voi myös olla useampia, tai toisen vastausta voi myös jatkaa.

Cops in the head

Tekniikka on kolmevaiheinen. Vaiheessa yksi patsaassa olevat hahmot alkavat puhua päänsisäistä monologiaan hiljaisella äänentasolla, mutta kuitenkin niin, että yleisö saa selvää. Tässä vaiheessa on tärkeää, etteivät hahmot kuuntele toisiaan, vaan antaa puheen virrata. Toisessa vaiheessa sisäinen monologi muuttuu hahmojen väliseksi dialogiksi. Kolmannessa vaiheessa dialogi päättyy ja puheet muuttuvat liikkeeksi. Liikkeen tulee olla hidasta, jotta tekijöillä on aikaa punnita tekojaan, epäröidä, muuttaa mieltä ja valita eri vaihtoehtojen välillä.

Toiveiden sateenkaari

Roolihenkilö voi toivoa pysäytetyssä tilanteessa monia asioita. Toiveet voivat olla jopa vastakkaisia ja ristiriitaisia. Osallistujat voivat mennä pysäytettyyn tilanteeseen muovaten itsestään roolihenkilön toiveen tilanteessa.